



„Erasmus+“ programos įgyvendinimo Lietuvoje
tarpinis vertinimas

GALUTINĖ ATASKAITA

2017 m. birželio 26 d.

Turinys

Santrauka	3
1. Įvadas	5
1.1. Programa „Erasmus+“ ir jos įgyvendinimas	5
1.2. Tarpinio programos vertinimo tikslas	5
1.3. Vertinimo metodologija	6
1.3.1. Pirminių ir antrinių šaltinių analizė	6
1.3.2. Gerosios praktikos pavyzdžių analizė	6
1.3.3. Interviu programa	6
1.3.4. Fokusuotos grupinės diskusijos	6
2. Vertinimo rezultatai	7
2.1. Aukštasis mokslas	7
2.1.1. Tinkamumas ir prieinamumas	7
2.1.2. Rezultatyvumas	7
2.1.3. Efektyvumas	9
2.1.4. Suderinamumas ir papildomumas	11
2.1.5. ES pridėtinė vertė ir tvarumas	11
2.2. Profesinis mokymas	11
2.2.1. Tinkamumas ir prieinamumas	11
2.2.2. Rezultatyvumas	12
2.2.3. Efektyvumas	14
2.2.4. Suderinamumas ir papildomumas	15
2.2.5. ES pridėtinė vertė ir tvarumas	15
2.3. Bendrasis ugdymas	16
2.3.1. Tinkamumas ir prieinamumas	16
2.3.2. Rezultatyvumas	17
2.3.3. Efektyvumas	19
2.3.4. Suderinamumas ir papildomumas	20
2.3.5. ES pridėtinė vertė ir tvarumas	20
2.4. Suaugusiųjų švietimas	20
2.4.1. Tinkamumas ir prieinamumas	20
2.4.2. Rezultatyvumas	21
2.4.3. Efektyvumas	22
2.4.4. Suderinamumas ir papildomumas	22
2.4.5. ES pridėtinė vertė ir tvarumas	22
2.5. Jaunimo neformalus ugdymas ir darbas su jaunimu	23
2.5.1. Tinkamumas ir prieinamumas	23
2.5.2. Rezultatyvumas	24
2.5.3. Efektyvumas	26
2.5.4. Suderinamumas ir papildomumas	27
2.5.5. ES pridėtinė vertė ir tvarumas	28
3. Vertinimo išvados ir rekomendacijos	28

SANTRAUKA

Programa „Erasmus+“ (2014-2020) yra Europos Sąjungos švietimo, profesinio mokymo, jaunimo ir sporto finansavimo programa, kuri apima visas ankstesnes šiose srityse įgyvendintas Europos Sąjungos programas. Programa siekia suteikti galimybes jauniems žmonėms studijuoti, mokytis, įgyti darbo patirties arba imtis savanoriškos veiklos užsienyje ir tokiu būdu spręsti jaunimo nedarbo bei įgūdžių spragų problemas. Taip pat programa siekia padidinti Europos švietimo, mokymo, jaunimo įstaigų ir sistemų kokybę bei aktualumą per jų bendradarbiavimą inovacijų ir keitimosi gerąja patirtimi tikslais.

Šis tarpinis programos „Erasmus+“ įgyvendinimo Lietuvoje vertinimas buvo atliekamas Švietimo mainų paramos fondo (ŠMPF), kuris yra atsakingas už programos administravimą švietimo ir mokymo srityse, užsakymu. Vertinimo tikslas – įvertinti programos „Erasmus+“ indėlį į Lietuvos švietimo ir mokymo kokybės gerinimą, į jaunimo neformalaus ugdymo ir darbo su jaunimu kokybės gerinimą Lietuvoje bei pateikti programos indėlio Lietuvoje gerosios praktikos pavyzdžius. Kartu su vertinimo išvadomis pateikiamos ir rekomendacijos dėl programos tobulinimo.

Vertinimo metu buvo atliekama pirminių ir antrinių šaltinių analizė, gerosios praktikos pavyzdžių analizė, daugiau nei 40 interviu su skirtingų grupių respondентаis (nacionalinių agentūrų ir steigėjų atstovais, projektų vykdytojais), taip pat buvo suorganizuotos 3 fokusuotos grupinės diskusijos su skirtingų programos veiksmų vykdytojais.

Pagrindinės vertinimo išvados pagal vertinimo kriterijus:

Rezultatyvumas. Švietimo ir mokymo sektoriuose „Erasmus+“ reikšmingai prisidėjo keliant dalyvių gebėjimų ir įgūdžių lygį, daugiausia bendrųjų kompetencijų. Dėstytojai ir mokytojai pagerino savo profesines žinias, tapo atviresni pokyčiams, iš užsienio kolegų pasisėmė naujų idėjų ir įkvėpimo. Kartu pastebima, kad pedagogų kvalifikacijos kėlimas yra nepakankamai siejamas su mokinių poreikiais, ypač bendrojo ugdymo sektoriuje.

Jaunimo srityje dalyvavimas programoje padidino jaunuolių bendrąsias kompetencijas, paskatino jaunimo pilietiškumą, atvirumą kitoms kultūroms, gebėjimą įveikti kultūrinius skirtumus dėl bendro tikslo. Programos įtaka stiprinant ryšį tarp jaunimo neformalaus ugdymo ir darbo rinkos nebuvo tokia ryški. Kelis metus iš eilės programoje dalyvaujančiose jaunimo organizacijose pastebimi kultūros, veiklos kokybės ir struktūriniai pokyčiai.

Aukštojo mokslo ir profesinio mokymo įstaigų dalyvavimas programoje reikšmingai prisidėjo prie jų tarptautiškumo didinimo. Dėl atvykstančių studentų srautų, dėstytojų mobilumo ir strateginių partnerystės Lietuvos aukštosiose mokyklose formuojasi dvikalbė studijų aplinka, daugėja jungtinių studijų programų, auga narystė tarptautinėse organizacijose ir tinkluose.

Programa reikšmingai prisidėjo prie mokslo ir studijų kokybės gerinimo ir inovacijų diegimo švietimo ir mokymo įstaigų lygiu, ypač aukštojo mokslo ir profesinio mokymo sektoriuose. Pastebimai keičiasi programoje dalyvaujančių organizacijų kultūra: daugėja atvirumo, drąsos eksperimentuoti, išbandyti naujoves, mokytis. Stiprėja bendradarbiavimas organizacijų viduje, plėtojami ir stiprinami ryšiai su vietos ir užsienio partneriais. Gerėja švietimo ir mokymo įstaigų, ypač profesinio rengimo, ir privataus sektoriaus bendradarbiavimas, tačiau darbdavių įsitraukimas į programą yra per mažas sisteminiam poveikiui pasiekti.

Programa prisidėjo Lietuvoje diegiant Europos Sąjungos skaidrumo bei pripažinimo priemones, tokias kaip ECTS, ECVET, Europass ir Youthpass, skleidžiant gerąją patirtį, ugdant jaunimo pilietiškumą, didinant pažeidžiamų grupių integraciją ir plečiant švietimo ir mokymo tarptautiškumą.

Pastebimi programos veiksmų rezultatyvumo skirtumai. Pavienių asmenų judumo mokymosi tikslais rezultatai didžiausią poveikį turi individui, nors dėl masiškumo, tęstinumo ir lyderystės šis veiksmas duoda pastebimų rezultatų ir organizacijų lygiu. Tuo tarpu bendradarbiavimas inovacijų ir keitimosi gerąja patirtimi tikslais labiau keičia ugdymo, mokymo ir studijų turinį ir stiprina organizacijų partnerystę, o Europos savanorių tarnybos projektai turi įtakos vietos bendruomenių raidai.

Labai reikšmingą įtaką programos veiksmų rezultatyvumui turi finansavimo apimties veiksnys, nes nuo jo priklauso, ar užtikrinamas dalyvavimo masiškumas ir tęstinumas, ar susidaro kritinė masė pokyčiams. Lietuvoje šiuo atžvilgiu yra gana ryškūs skirtumai tarp sektorių. Aukštojo mokslo sektoriuje, kuriai skiriama didžiausia programos finansavimo

dalį ir kuri yra papildomai remiama iš nacionalinio biudžeto bei ESF lėšų, programos rezultatyvumas yra didžiausias. Instituciniai pokyčiai taip pat pastebimi profesinėse mokyklose, tačiau bendrojo ugdymo ir suaugusiųjų švietimo sektoriuose programos rezultatyvumas labiausiai pasireiškia individualiu ir kai kuriais atvejais instituciniu lygmeniu.

Efektyvumas. Atskirų programų sujungimas į vieną padidino „Erasmus+“ įgyvendinimo efektyvumą švietimo ir mokymo sektoriuje Lietuvoje, tačiau jaunimo srityje, priešingai, - efektyvumas sumažėjo. Supaprastintų dotacijų sistema sumažino administracinę naštą nacionalinėms agentūroms ir projektų vykdytojams visuose programos sektoriuose. Lietuvoje labai teigiamai vertinama galimybė teikti projektų paraišką ir ataskaitas elektroniniu būdu, tačiau gausių informacinių sistemų naudojimas sukuria administracinę naštą, ypač nacionalinių agentūrų darbuotojams ir KA2 projektų koordinatoriams. Lietuvai tenkanti programos biudžeto dalis yra nepakankama poreikiui visuose sektoriuose patenkinti.

Tinkamumas. Programos „Erasmus+“ tikslai atitinka dalyvių iš Lietuvos poreikius ir yra suderinami su dalyvaujančių organizacijų strateginiais tikslais visose programos sektoriuose. Dėl didelės konkurencijos paramą dažniau gauna daugiau patirties ir išteklių turinčios organizacijos. Į programą įtraukti darbdaviai ir neorganizuotą jaunimą yra sunkiau nei kitas tikslines grupes.

Suderinamumas ir papildomumas. Skirtingi programos veiksmai gerai papildė vienas kitą švietimo ir mokymo sektoriuje, tačiau jaunimo srityje skirtingų veiklų sujungimas į vieną veiksmą apsunkino programos įgyvendinimą. „Erasmus+“ ir prieš tai buvusios programos yra vienintelis stabilus ir nuolat augantis tarptautinio mobilumo finansavimo šaltinis Lietuvoje. Ji taip pat yra pagrindinis finansavimo šaltinis neformaliai jaunimo ugdymui ir savanorystės plėtrai.

Europos pridėtinė vertė ir tęstinumas. Be „Erasmus+“ finansavimo švietimo ir mokymo tarptautiškumo, tarpsektoriškumo, inovatyvumo, taip pat ir savanoriško darbo ir jaunimo pilietinio aktyvumo plėtra Lietuvoje vykta daug lėčiau ir užsitęstų ilgiau. Programos poreikis Lietuvoje yra didelis, o paraiškų kokybė – aukšta, todėl galima teigti, kad išaugęs programos biudžetas visuose sektoriuose galėtų būti efektyviai įsisavintas. Šiuo metu matomi iššūkiai yra sumažinti administracinę naštą mobilumo tarp Programos šalių ir šalių Partnerių ir strateginių partnerysčių projektuose ir subalansuoti dotacijų dydžius.

Rekomendacijos dėl programos turinio:

- Išlaikyti prioritetą Europinių vertybių sklaidos ir mokymosi visą gyvenimą tikslams.
- Išlaikyti dabartines asignavimų, skirtų pavienių asmenų judumui ir strateginiam bendradarbiavimui, proporcijas.
- Didinti profesinio mokymo, bendrojo ugdymo, suaugusiųjų švietimo ir jaunimo sektoriams tenkančio finansavimo dalį.
- Pritaikyti jaunimo srities programos komunikavimą ir administravimą tikslinių grupių poreikiams.

Rekomendacijos dėl programos įgyvendinimo ES lygmeniu:

- Supaprastinti mobilumo tarp Programos šalių ir šalių Partnerių bei strateginių partnerysčių projektų administravimą.
- Peržiūrėti supaprastintų dotacijų normas tarp šalių.
- Suvienodinti strateginių partnerysčių projektuose taikomus ekspertų įkainius, nediferencijuoti jų pagal šalis.
- Mažinti naudojamų IT įrankių skaičių ir gerinti jų sąveiką.
- Parengti strateginių partnerysčių rezultatų stebėsenos ir sklaidos įrankius.

Rekomendacijos dėl programos įgyvendinimo nacionaliniu lygmeniu:

- Vykdyti tarpsektorinę programos įgyvendinimo priežiūrą.
- Nacionaliniu lygmeniu skatinti darbdavių įsitraukimą į tarpsektorines strateginių partnerysčių veiklas.
- Didinti programos žinomumą vietos savivaldos lygmeniu ir propaguoti jungtinę (konsorciumų) veiklą bendrojo ugdymo, suaugusiųjų švietimo ir jaunimo srityse.
- Stiprinti projektų dalyvių gebėjimus vykdyti rezultatų stebėseną.
- Labiau sieti projektų rezultatus su tikslinių grupių poreikiais.

1. ĮVADAS

1.1. Programa „Erasmus+“ ir jos įgyvendinimas

Programa „Erasmus+“ (2014-2020) – tai Europos Sąjungos švietimo, profesinio mokymo, jaunimo ir sporto finansavimo programa, kuri apima visas ankstesnes (2007–2013) šiose srityse įgyvendintas Europos Sąjungos programas: „Mokymosi visą gyvenimą“ programą¹, programą „Veiklus jaunimas“ ir penkias tarptautines bendradarbiavimo programas². Programos biudžetas visam įgyvendinimo laikotarpiui sudaro 14,7 mlrd. eurų.³

„Erasmus+“ programa siekiama suteikti žmonėms galimybes studijuoti, mokytis, įgyti darbo patirties arba imtis savanoriškos veiklos užsienyje ir tokiu būdu spręsti jaunimo nedarbo bei įgūdžių spragų problemas. Suteikdama paramą mokymo ir mokymosi metodų gerinimui, naujų mokymo programų kūrimui, švietimo įstaigų darbuotojų ir su jaunimu dirbančių asmenų profesiniam tobulėjimui bei skatindama aktyvesnį įmonių ir švietimo įstaigų bendradarbiavimą, programa siekia padidinti Europos švietimo, mokymo, jaunimo įstaigų ir sistemų kokybę bei aktualumą. Švietimo ir mokymo veiklai programa skiria 77,5 proc. viso biudžeto, su jaunimu susijusiai veiklai – 10 proc.

Programos tikslų švietimo ir mokymo bei jaunimo sektoriuose siekiama, įgyvendinant trijų tipų veiklas:

- **KA1:** Pavienių asmenų judumas mokymosi tikslais. Jam skiriama 63 proc. švietimo ir mokymo bei jaunimo veikloms skirtų asignavimų.
- **KA2:** Bendradarbiavimas inovacijų ir keitimosi gerąja patirtimi tikslais. Jam skiriama 28 proc. asignavimų.
- **KA3:** Politinių reformų rėmimas. Šio tipo veikloms skiriama 4,2 proc. asignavimų. Jos vykdomos centralizuotai ir nėra šio vertinimo objektas.

Lietuvoje „Erasmus+“ programą administruoja dvi nacionalinės agentūros: Švietimo mainų paramos fondas (ŠMPF), atsakingas už švietimo ir mokymo veiklas, ir Jaunimo tarptautinio bendradarbiavimo agentūra (JTBA), atsakinga už jaunimui skirtas veiklas. Nacionalinių agentūrų steigėjai yra Europos Komisija ir atitinkamai ŠMM bei ADM. Programoje dalyvauti gali bet kokios viešosios ar privačios įstaigos, veikiančios švietimo, mokymo, jaunimo reikalų ir mėgėjiško sporto srityse.

1.2. Tarpinio programos vertinimo tikslas

Šis vertinimas yra visos „Erasmus+“ programos tarpinio vertinimo dalis. Juo siekiama įvertinti „Erasmus+“ programos indėlį į Lietuvos švietimo ir mokymo kokybės gerinimą, į jaunimo neformalaus ugdymo ir darbo su jaunimu kokybės gerinimą Lietuvoje bei pateikti programos indėlio Lietuvoje gerosios praktikos pavyzdžius. Vertinimas buvo atliekamas pagal šiuos kriterijus:

- **Rezultatyvumas:** koku mastu programos įgyvendinimas Lietuvoje prisidėjo prie jos tikslų pasiekimo?
- **Efektyvumas:** ar pasiekti rezultatai Lietuvoje yra efektyvūs kaštų atžvilgiu?
- **Tinkamumas:** kiek programos tikslai atitinka skirtingų suinteresuotų grupių ir sektorių poreikius Lietuvoje?
- **Suderinamumas ir papildomumas:** kiek suderinami yra skirtingi programos veiksmi ir kiek programa papildo kitas nacionalines ir tarptautines programas Lietuvoje?
- **Europos pridėtinė vertė ir tvarumas:** kokios papildomos naudos davė „Erasmus+“ ir prieš tai buvusių programų rezultatai Lietuvoje ir kokia yra jų išliekamoji vertė?

Vertinimo metu buvo analizuojamos decentralizuotai įgyvendinamos KA1 ir KA2 tipo veiklos kiekviename švietimo – bendrojo ugdymo, aukštojo mokslo, suaugusiųjų švietimo, profesinio mokymo sektoriuose – bei jaunimo srityje. Kartu su vertinimo rezultatais pateikiamos ir rekomendacijos dėl „Erasmus+“ programos tobulinimo.

¹ „Erasmus“, „Leonardo da Vinci“, „Comenius“, „Grundtvig“

² „Erasmus Mundus“, „Tempus“, „Alfa“, „Edulink“ ir bendradarbiavimo su pramoninėmis šalimis programą

³ Europos parlamento ir tarybos reglamentas (ES) Nr.1288/2013 dėl „Erasmus+“ programos sukūrimo

1.3. Vertinimo metodologija

1.3.1. Pirminių ir antrinių šaltinių analizė

Vertinimo metu buvo atliekama pirminių ir antrinių šaltinių analizė, daugiausia siekiant įvertinti „Erasmus+“ ir prieš tai buvusių programų tinkamumą, rezultatyvumą, efektyvumą ir suderinamumą. Buvo apžvelgiami anksčiau atliktų tyrimų ir studijų rezultatai, vertinimui panaudoti jų kiekybiniai duomenys. ŠMPF renkami stebėsenos duomenys ir paraiškų teikimo bei finansavimo statistika buvo naudojama, vertinant programos tinkamumą ir prieinamumą. Renkantis gerosios praktikos pavyzdžius, buvo vertinamos atskirų projektų įgyvendinimo ataskaitos. Taip pat buvo analizuojami strateginiai Lietuvos švietimo ir mokymo bei jaunimo sričių dokumentai, internetiniai „Erasmus+“ programoje dalyvaujančių organizacijų puslapiai, siekiant įvertinti „Erasmus+“ ir kitų programų papildomumą bei pasiektų rezultatų tvarumą. Šiam vertinimui naudotų šaltinių sąrašas pateikiamas 3 priede.

1.3.2. Gerosios praktikos pavyzdžių analizė

Gerosios praktikos pavyzdžių analizė buvo atliekama, siekiant įvertinti konkrečius rezultatus individualiame ir instituciniame lygmenyje, kuriuos pasiekė „Erasmus+“ ir ankstesnėse programose dalyvavusios organizacijos skirtingose švietimo ir mokymo bei jaunimo sektoriuose. Ši analizė taip pat padėjo įvertinti projektų rezultatyvumo veiksnius, efektyvumo didinimo priemones ir programos pridėtinę vertę. Iš viso buvo atrinkti, įvertinti ir aprašyti 7 konkrečių projektų atvejai. Gerosios praktikos pavyzdžių atranka išsamiau aprašoma 1 priede.

1.3.3. Interviu programa

Vertinimo metu buvo atlikta interviu su daugiau nei 40 asmenų, apimant skirtingų grupių respondentus: nacionalinių agentūrų ir steigėjų atstovais, projektų vykdytojais. Pusiau struktūruotų interviu metu surinkti duomenys buvo naudojami, atsakant į visus vertinimo klausimus, ypač vertinant skirtingų programos veiksmų rezultatyvumą ir efektyvumą, taip pat nustatant tobulintinas programos turinio ir įgyvendinimo sritis. Interviu respondentų pateiktos įžvalgos ir konkretūs pavyzdžiai leido įvertinti projektų naudą individo, institucijos ir sistemos lygmenimis, skirtingų programos veiksmų administravimo iššūkius. Interviu respondentų sąrašas pateikiamas 2 priede.

1.3.4. Fokusuotos grupinės diskusijos

Vertinimo metu buvo suorganizuotos 3 fokusuotos grupinės diskusijos: 1) KA2 projektų vykdytojų, 2) suaugusiųjų švietimo sektoriaus projektų vykdytojų ir 3) aukštojo mokslo sektoriaus projektų vykdytojų. Diskusijų metu buvo siekiama surinkti informaciją, kuri padėtų įvertinti „Erasmus+“ ir prieš tai buvusiose programose dalyvavusių organizacijų pokyčius, šių programų skirtumus, taip pat skirtingų programos veiksmų rezultatyvumą ir efektyvumą, nustatyti programos įgyvendinimo panašumus ir skirtumus tarp sektorių. Fokusuotų grupinių diskusijų metu taip pat buvo verifikuojama šaltinių analizės ir interviu metu gauta informacija, surinkti papildomi programos rezultatyvumo pavyzdžiai. Diskusijų dalyvių sąrašas pateikiamas 2 priede. Žemiau pateikiamoje lentelėje apibendrinamas visų metodų indėlis į programos vertinimą.

Lentelė 1 Vertinimo metodų atitikimas vertinimo kriterijams

	Šaltinių analizė	Atvejo studijos	Interviu	Fokusuotos grupinės diskusijos
Rezultatyvumas	+	+	+	+
Efektyvumas	+	+	+	
Tinkamumas	+		+	+
Suderinamumas ir papildomumas	+		+	+
Pridėtinė vertė ir tvarumas		+	+	+

2. VERTINIMO REZULTATAI

2.1. Aukštasis mokslas

2.1.1. Tinkamumas ir prieinamumas

Aukštasis mokslas yra labiausiai programos „Erasmus+“ remiamas sektorius. Jam programos mastu skiriama 43 proc. visų švietimo ir mokymo veiklai skirtų lėšų (arba 33,3 proc. viso programos biudžeto), iš jų didžioji dalis (63 proc.) – pavienių asmenų judumui. Programos tinkamumas aukštojo mokslo sektoriuje Lietuvoje yra labai aukštas. Joje dalyvauja 43 iš 47 Lietuvos aukštųjų mokyklų. Finansavimą studentų ir darbuotojų mobilumo Programos šalyse projektams (KA103) be konkurso gauna visos Erasmus Chartiją turinčios aukštosios mokyklos, tačiau 2016 m. EK finansavimas skirtas tik apie 53 proc. viso poreikio mobilumams, kurių aukštosios išreiškia paraiškose.⁴ Lietuvoje palankiai buvo priimta nauja programos veikla – tarptautinis mobilumas tarp Programos šalių ir šalių Partnerių (KA107). 2015-2016 metais šiai veiklai kasmet buvo pateikta po 30 paraiškų, iš jų atitinkamai finansuotos 25 ir 27, o lėšų poreikis 7 kartus viršijo turimą biudžetą. Toks aktyvus ir sėkmingas dalyvavimas programoje ženkliai išplečia tarptautinio mobilumo galimybes tiek studentams, tiek aukštųjų mokyklų darbuotojams.

Strateginių partnerysčių poreikis aukštojo mokslo sektoriuje Lietuvoje taip pat yra didelis, tačiau prieinamumas – mažas. Kasmet pateikiamų paraiškų (KA2) skaičius augo nuo 15 paraiškų 2014 m. iki 22 paraiškų 2015 m. ir 18 paraiškų 2016 m., iš jų kasmet buvo finansuotos tik 3 paraiškos.⁵ Sėkmės rodiklis – 14-20 proc. Galimybė verslo atstovams dalyvauti KA2 konkursuose padidino konkurenciją dėl programos lėšų ir sumažino aukštųjų mokyklų galimybes gauti finansavimą strateginių partnerysčių projektams įgyvendinti.

Studentų su specialiaisiais poreikiais dalyvavimas „Erasmus+“ programoje aukštojo mokslo sektoriuje nėra labai didelis. Jį tiksliai įvertinti yra sudėtinga dėl skirtingo programoje ir nacionaliniu mastu taikomo specialiųjų poreikių sąvokos apibrėžimo. Socialiai remtini asmenys sudaro 4 proc. visų mobilumo dalyvių aukštojo mokslo sektoriuje. Nuo 2014 m. jiems yra skiriama padidinta stipendija studijų mobilumui iš „Erasmus+“ lėšų.

2.1.2. Rezultatyvumas

Individualūs pokyčiai

Auštųjų mokyklų atstovai pastebi, kad išvykstantis studentų ir dėstytojų mobilumas yra labiau naudingas asmeniui, o atvykstantis mobilumas – įstaigai. Mobilumo vizitų metu studentai bręsta kaip asmenybės, plečia pasaulėžiūrą, patobulina užsienio kalbų, kt. bendruosius ir specialiuosius įgūdžius. Didėja studentų galimybės įsidarbinti, nes pastebima, kad darbdaviai vertina užsienyje įgytą patirtį, užsienio kalbų mokėjimą. Dėstytojai pakelia savo profesinę kompetenciją, užmezga dalykinius ryšius su užsienio kolegomis, inicijuoja bendrus mokslinius projektus, programas, į Lietuvą pritraukia užsienio studentų ir dėstytojų.

Instituciniai pokyčiai

Aukštojo mokslo sektoriaus atstovų teigimu, dalyvavimas „Erasmus+“ ir programose pirmtakėse padarė labai reikšmingą įtaką organizacijoms, tiek universitetams, tiek ir kolegijoms. Ypač institucijas keičia atvykstančių studentų srautai. Jie skatina universitetus kurti dvikalbę aplinką, integruoti tarptautinę dimensiją ne tik į ugdymo veiklas, bet ir į vidinę bei išorinę komunikaciją. Detaliau apie tai ir kitus studentų ir dėstytojų mobilumo rezultatus, pasiektus Kauno technologijos universitete, skaitykite 1 priede.

Kartais tarptautinis mobilumas duoda netikėtų rezultatų. Pavyzdžiui, į Lietuvos muzikos ir teatro akademiją (LMTA) atvykęs studentas-praktikantas akademijos Muzikos inovacijų studijų centre savo iniciatyva įrengė erdvinio garso sferą – unikalių savybių turinčią studiją, kuri suteikia galimybę studentams ir autoriams tirti garsą ir kurti šiuolaikinę muziką. Šioje patalpoje kuriami trijų rūšių produktai: meno, studijų ir mokslo. Galimybė naudotis LMTA erdvinio garso

⁴ ŠMPF Aukštojo mokslo sektoriaus KA103 paraiškų apžvalga, 2017.

⁵ ŠMPF 2014-2016 „Erasmus+“ strateginių partnerysčių projektų paraiškų teikimo konkursų apžvalga.

sfera į Lietuvą pritraukia muzikantus iš viso pasaulio. Čia rengiami erdvinio garso festivaliai, atviri šiuolaikinės muzikos koncertai, vyksta intensyvi tarptautiniai šiuolaikinės muzikos kūrybos kursai.

Dalyvaudamos „Erasmus+“ ir programose pirmtakėse, Lietuvos aukštosios mokyklos plečia tarptautinių partnerių tinklą. Pavyzdžiui, LMTA per visą programos vykdymo laikotarpį užmezgė bendradarbiavimo ryšius su 140 užsienio partnerių, VDU – su 260 partnerių. Didėja Lietuvos aukštųjų mokyklų pajėgumas veikti tarptautiniu lygiu, jos tampa tarptautinių organizacijų bei tinklų narėmis. Programa taip pat padeda aukštosioms mokykloms plėsti bendradarbiavimą su vietos partneriais, skatina tarpsektorinį bendradarbiavimą.

Bendradarbiaudamos su pažangiais užsienio partneriais, Lietuvos aukštosios mokyklos įgyja drąsos eksperimentuoti, modernizuoja studijas: kuria nuotolinio mokymo modulius, jungtines dvikalbes studijų programas, diegia naujus mokymo metodus. Pavyzdžiui, Kauno kolegijoje įdiegtas „į problemą orientuotas“ (angl. *problem-based*) mokymas ir taikomas į studentus orientuotas dėstymas (angl. *student-oriented approach*).

Dalyvavimas „Erasmus+“ ir prieš tai buvusiose programose paskatino struktūrinius pokyčius, ypač tarptautinių ryšių skyrių kūrimą. Vis dėlto, kai kurių universitetų atstovų teigimu, galutinis tikslas yra pilna tarptautinės dimensijos integracija į visą universiteto veiklą, o tarptautinių ryšių skyriaus įkūrimas – tik tarpinis žingsnis, siekiant šio tikslo.

Tarptautinio mobilumo projektai turėjo įtakos studijų kokybės gerinimui. Pavyzdžiui, Kauno kolegijoje įkurtas kokybės stebėsenos skyrius yra tiesioginis dalyvavimo „Erasmus+“ projekte rezultatas. Ne tik studijų kokybė, bet ir mobilumo galimybės didina mokymo įstaigų patrauklumą. Pavyzdžiui, pirmakursių apklausos atskleidžia, kad galimybė išvykti mokytis į užsienį yra vienas iš motyvuojančių veiksnių rinktis konkrečią mokymo įstaigą.

Programos indėlis į sistemos kokybės gerinimą

Programa tiesiogiai prisidėjo prie Sąjungos skaidrumo bei pripažinimo priemonių diegimo ir naudojimo Lietuvoje. 2011 metais nacionaliniu mastu įdiegta Europos kreditų perkėlimo ir kaupimo sistema (ECTS) padeda aukštosioms mokykloms kurti, aprašyti ir vykdyti mokymo programas bei suteikti aukštojo mokslo kvalifikacijas. Ji leidžia vietos ir užsienio studentams lengviau suprasti ir palyginti studijų programas, skatina mainus ir akademinį pripažinimą. Šiuo metu ECTS naudoja visos Lietuvos aukštosios mokyklos, tačiau kolegijos teigia vis dar susiduriančios su problemomis dėl kreditų perkėlimo ir kaupimo.

Programa tiesiogiai prisidėjo prie aukštųjų mokyklų tarptautiškumo didinimo, nes per ją plėtojamas tarptautinių partnerių tinklas, kuriamos dvikalbės ir jungtinės studijų programos, vyksta studentų ir dėstytojų mainai. Stiprindama aukštojo mokslo tarptautiškumą, programa tiesiogiai įgyvendina Valstybinę studijų, mokslinių tyrimų ir eksperimentinės (socialinės, kultūrinės) plėtros 2013–2020 metų plėtros programą⁶ ir padeda siekti vieno iš strateginių 2014–2020 metų nacionalinės pažangos programos tikslų – Skatinti mokytis visą gyvenimą⁷. Be to, „Erasmus+“ buvo pagrindinis įrankis, įgyvendinant Aukštojo mokslo tarptautiškumo skatinimo 2013–2016 metų veiksmų planą.⁸ Galiausiai, sudarydama galimybes aukštųjų mokyklų dėstytojams kelti profesinę kvalifikaciją stažuotčių užsienyje metu, programa padeda kelti pedagoginių bendruomenių lygį ir tokiu būdu prisideda prie Valstybinės švietimo 2013–2022 metų strategijos įgyvendinimo.⁹

Veiksmų rezultatyvumo veiksniai

Aukštojo mokslo atstovų teigimu, svarbiausias KA1 projektų rezultatyvumo veiksnys yra masiškumas. Kuo intensyvesni studentų ir dėstytojų mainai vyksta universitete, tuo didesnę poveikį jie daro. Sisteminis programos poveikis gali būti pasiektas tik tuo atveju, jei visi universiteto dėstytojai bus nors kartą dalyvavę programos veiklose, jei tarptautiškumas taps neatskiriama įstaigos veiklos dalimi, o į ją bus įsitraukęs visas personalas, ne tik tarptautinių ryšių skyrius.

⁶ Valstybinė studijų, mokslinių tyrimų ir eksperimentinės (socialinės, kultūrinės) plėtros 2013–2020 metų plėtros programa, 1 tikslo uždavinys - Plėtoti studijų tarptautiškumą ir stiprinti Lietuvos aukštojo mokslo tarptautinį pripažinimą.

⁷ 2014-2020 metų nacionalinės pažangos programa, 1.1 tikslo uždavinys - Didinti švietimo prieinamumą ir paslaugų įvairovę.

⁸ Aukštojo mokslo tarptautiškumo skatinimo 2013–2016 metų veiksmų planas, 1, 2 ir 4 uždaviniai.

⁹ Valstybinė švietimo 2013–2022 metų strategija, 1 tikslas.

Pavienujų asmenų mobilumo naudą institucijai gauti padeda grįžtamasis ryšys. Kad užtikrintų kuo platesnę studentų ir dėstytojų patirties sklaidą, kai kurios aukštosios mokyklos dar iki vizitų aptaria sklaidos galimybes, diegia stebėsenos sistemą, mobilumo vizitų dalyviams kelia konkrečius tikslus, kurie atitiktų įstaigos strategiją, skatina komandinį darbą. Svarbu, kad mobilumo vizitų rezultatai neapsiribotų tarptautinių ryšių skyriumi, bet būtų skleidžiami tarp fakultetų.

KA2 projektų rezultatyvumas labiausiai priklauso nuo partnerių pasirinkimo ir jų bendradarbiavimo kokybės. Taip pat projekto rezultatams aukštojo mokslo sektoriuje didelę įtaką turi tikslų ambicingumas. Kuo aukštesnių tikslų siekiama projektu, pvz. sukurti geriausią Europoje tam tikros srities magistro studijų programą, tuo didesnė tikimybė yra pasiekti gerų rezultatų.

Galiausiai, visų veiksmų projektų rezultatyvumas labai priklauso nuo pasirengimo, atsakingo ir detalaus planavimo, tinkamo projekto valdymo, administracinių projekto koordinatoriaus gebėjimų. Įgyvendinant strateginių partnerystės projektus, kuriuose dalyvauja daug skirtingų partnerių, bendradarbiauti padeda komandinio darbo įgūdžiai, refleksija. Rezultatus įtvirtinti padeda sklaida ir vadovybės palaikymas.

Iššūkiai ir sunkumai

Didžiausias iššūkis, su kuriuo susiduria aukštosios mokyklos, - tai mobilumo tarp Programos šalių ir šalių Partnerių (KA107) įgyvendinimas. Šių projektų paraiškų pildymas ir administravimas yra žymiai sudėtingesnis ir reikalauja didesnių žmogiškųjų išteklių nei mobilumo Programos šalyse (KA103) projektai, o jų teikiama nauda įstaigoms kol kas dar nėra apčiuopiama. Kitas iššūkis – tai neadekvatus stipendijų dydis. Pavyzdžiui, vizitų į šalis Partneres atveju, vykstantiems į JAV ir į Baltarusiją skiriama tokio paties dydžio stipendija. Dažnai stipendijos dydis tampa lemiamu veiksniu, renkantis šalį mobilumo vizitui, ir tokiu būdu riboja išvykstančiųjų pasirinkimą ir iškreipia programos tikslus.

Rezultatų viešinimo veiksmingumas

Aukštojo mokslo, o taip pat ir nacionalinės agentūros, atstovų teigimu, formalios programos rezultatų viešinimo priemonės savaime nėra veiksmingos poveikio prasme. Kad projektų rezultatai būtų tvarūs ir naudingi, jie turi būti glaudžiai susiję su organizacijos strategija ir palaikomi vadovybės. Galiausiai, rezultatų tvarumą užtikrina projektų dalyvių lyderystė, noras dalintis rezultatais ir juos naudoti.

2.1.3. Efektyvumas

Tiek nacionalinė agentūra, tiek projektų vykdytojai bendradarbiavimą ir pasiskirstymą vaidmenimis tarp Europos Komisijos ir kitų institucijų vertina teigiamai, tačiau, jų manymu, programos reglamentavimas yra per daug didelis. Taisyklių ir reikalavimų kiekvienam programos įgyvendinimo ciklui yra per daug, jos yra per daug detalios ir griežtos. Dėl to programos įgyvendinimas yra nelankstus, nepakankamai efektyvus ir varginantis.

Aukštojo mokslo ir nacionalinės agentūros atstovai teigiamai vertina atskirų programų sujungimą ir veiklų suskirstymą į dvi grupes: mobilumo ir bendradarbiavimo projektus. Tai iš tiesų padidino programos įgyvendinimo efektyvumą aukštojo mokslo sektoriuje. Programos administravimas, išskyrus 107 veiklą, tapo lengvesnis.

Projektų vykdytojai teigiamai vertina kai kurias „Erasmus+“ programos naujoves. Pavyzdžiui, Lietuvoje labai didelio susidomėjimo sulaukė galimybė studentams, ypač absolventams, atlikti praktiką užsienyje. Taip pat teigiamai vertinama galimybė studentams dalyvauti mobilumo vizituose daugiau nei vieną kartą. Didelio populiarumo Lietuvoje sulaukė ir nauja „Erasmus+“ aukštojo mokslo sektoriaus mobilumo tarp Programos šalių ir šalių Partnerių veikla (KA107), pradėta įgyvendinti 2015 metais. Kasmet šiai veiklai įgyvendinti buvo gauta po 30 paraiškų (iš 41 institucijos turinčios Erasmus Chartiją), dažniausiai mobilumui tarp Rytų Partnerystės šalių aukštųjų mokyklų.

Kita vertus, sujungus atskiras programas į vieną, nebeliko kai kurių veiklų, kurios buvo labai naudingos aukštojo mokslo įstaigoms, pavyzdžiui, - Erasmus Intensyvių Programų projektai. Ši veikla ypač skatino tarpdiscipliniškumą ir doktorantų mobilumą. Lietuvoje iki šiol neveikia viena iš naujų „Erasmus+“ programos veiklų – studentų paskolų garantijų sistema.

Projektų vykdytojų teigimu, pats efektyviausias yra aukštųjų mokyklų studentų ir darbuotojų mobilumo Programos šalyse (KA103) projektų įgyvendinimas. Jis reikalauja mažiausiai administracinių pastangų, o šios veiklos nauda yra

akivaizdi. Naujos KA107 veiklos administravimas, priešingai, yra labai sudėtingas, reikalauja daug personalo pastangų ir laiko, todėl jos efektyvumas yra labai mažas, o teikiama nauda organizacijai kol kas dar nėra akivaizdi.

Vienas didžiausių sunkumų, su kuriuo susiduria KA107 veiklos administratoriai ir dalyviai – tai vizų klausimas. Pavyzdžiui, Jordanijoje nėra Lietuvos ambasados, todėl į Lietuvą norintys atvykti studentai iš Jordanijos turi du kartus važiuoti į Lietuvos ambasadą Turkijoje, kad užsakytų ir atsiimtų vizą. Tokia praktika reikalauja papildomų išlaidų ir laiko sąnaudų. Situaciją palengvinti galėtų lengvesnės vizų išdavimo sąlygos „Erasmus+“ programos dalyviams arba skiriama papildoma pinigų suma kelionėms dėl vizų. Kitas sunkumas – šios naujos veiklos nežinomumas tarp šalių Partnerių. Dėl to projektų vykdytojams yra sunku pritraukti programos dalyvių iš Partnerių šalių.

Strateginių partnerysčių (KA2) projektų įgyvendinimo efektyvumas yra mažesnis nei mobilumo projektų (KA103) dėl didelės administracinės naštos, ypač projektų koordinatoriams. Aukštojo mokslo atstovų teigimu, KA2 projektų paraiškos yra labai sudėtingos, jų pildymas užima daug laiko. Taip pat pastebėta, kad organizacijos, kurios dalyvavo strateginės partnerystės projektuose kaip koordinatorės, antrą kartą nebesiima koordinuojančio vaidmens. Nors organizacijos pripažįsta šio veiksmo naudą, ją yra sunku pagrįsti duomenimis, nes nėra vykdoma ilgalaikė stebėseną. Nacionalinės agentūros atstovų teigimu, KA2 paraiškoje yra prašoma įvardinti projekto metu sukurtų produktų panaudojimą ir rezultatų tęstinumą, tačiau programa nenumato, o nacionalinė agentūra nėra įpareigota, stebėti realaus rezultatų panaudojimo. Todėl strateginių partnerysčių rezultatyvumą yra sunku tiksliai įvertinti.

Supaprastintų dotacijų sistema iš tiesų sumažino administracinę naštą nacionalinei agentūrai ir projektų vykdytojams. Jų teigimu, KA1 projektus administruoti tapo lengviau, tačiau gaunamų lėšų ne visuomet pakanka kelionės ir pragyvenimo išlaidoms padengti. Dėl to studentai ir dėstytojai rečiau važiuoja į tolesnes ar brangesnes šalis, pvz. Daniją, Norvegiją. KA2 administravimas yra sudėtingesnis nei KA1, dažnai faktinis darbo krūvis būna daug didesnis nei planuota. Be to, KA2 projektuose Lietuvai nustatyti ekspertų įkainiai nėra pakankami, todėl organizacijoms tenka prisidėti papildomai arba dirbti neatlygintinai. Dėl tos pačios priežasties į projektus yra sunkiau pritraukti ekspertus iš aukštesnio pragyvenimo lygio šalių.

Aukštojo mokslo sektoriuje stipendijų dydžio skaičiavimas studentams pagal dienų skaičių tapo sudėtingesnis nei ankstesnėse programose, kai būdavo skaičiuojama pagal savaites ir mėnesius. Projektų vykdytojams dažnai būna sudėtinga iš anksto dienų tikslumu numatyti mobilumo vizitų trukmę, todėl atsiranda biudžeto disbalansas, kurio dėl griežtų finansinių taisyklių negalima kompensuoti iš kitoms veikloms skirto biudžeto.

Tiek projekto vykdytojus, tiek nacionalinių agentūrų darbuotojus vargina nuolat besikeičiančios programos administravimo taisyklės, paraiškų formos, skirtingi IT įrankiai. Administracinė našta palengvėtų, jeigu taisyklės ir paraiškų formos nesikeistų, jeigu būtų labiau pasitikima vykdytojais, t. y. nebūtų reikalaujama papildomų patikimumą įrodančių dokumentų iš pareiškėjų, kurie jau yra sėkmingai įgyvendinę programos projektus. KA2 atveju, programos administravimą labai palengvintų skirtingose šalyse taikomų finansavimo ir administravimo taisyklių suvienodinimas, KA107 atveju – palengvintas vizų išdavimas dalyviams iš šalių Partnerių. Didesnis finansinis lankstumas, t. y. galimybė perkelti lėšas iš vienu veiklų į kitas bei iš vienu regionų į kitus (KA107 atveju), padėtų sumažinti neatitikimus tarp reikiamų ir gaunamų lėšų ir labiau atitiktų konkretaus projekto poreikius.

Nors programos vykdytojai ir nacionalinės agentūros atstovai teigiamai vertina Europos Komisijos pastangas tobulinti programos administravimui skirtus IT įrankius, jų naudojimas yra labai sudėtingas ir varginantis. Dėl informacinių sistemų gausos ir nesuderintų jungčių naudojimas IT įrankiais užima daug laiko. Turinio požiūriu naujasis „Mobility tool“ yra vertinamas teigiamai. Taip pat teigiamai vertinama elektroninė paraiškos forma, nes ją pildyti galima būnant bet kurioje vietoje. Aukštojo mokslo atstovai atkreipė dėmesį į abejotiną kalbos mokymo programos OLS (Online Linguistic Support) naudą. Jų teigimu, studentai iš Programos šalių nėra linkę ja naudotis.

Esami finansiniai ir žmogiškieji ištekliai Lietuvoje iš esmės atitinka pavienių asmenų mobilumo Programos šalyse poreikius aukštojo mokslo sektoriuje. Šios veiklos projektų sėkmės rodiklis yra labai aukštas, o administravimas – nesudėtingas. Strateginių partnerysčių ir mobilumo tarp šalių Partnerių atveju, biudžeto poreikis yra žymiai didesnis nei esami ištekliai, o žmogiškųjų išteklių sąnaudos – labai didelės. Be to, mažas projektų administracinio personalo atlygis yra demotyvuojantis veiksnys.

Lietuvoje nuo programos įgyvendinimo pradžios, 1999 m., iki šiol „Erasmus+“ studentų ir dėstytojų mainams buvo skiriamas papildomas finansavimas iš nacionalinio biudžeto ir Europos socialinio fondo – per visą laikotarpį buvo skirta virš 54 mln. eurų papildomo finansavimo, kas sudarė apie 36 proc. viso bendro Erasmus finansavimo skirto aukštojo mokslo sektoriui. Jis nebuvo nutrūkęs nei krizės laikotarpiu, nei keičiantis valdžioms. Tokiu būdu buvo užtikrintas programos efektyvumas ir rezultatų tęstinumas, o tarptautinis mobilumas išliko prioritetine veikla aukštojo mokslo sektoriuje.

2.1.4. Suderinamumas ir papildomumas

„Erasmus+“ yra pagrindinė priemonė šalyje, skatinanti tarptautinį akademinį ir tarpkultūrinį bendradarbiavimą su Europos bei trečiųjų šalių aukštojo mokslo institucijomis ir kitomis organizacijomis. Be jos, Lietuvos aukštosios mokyklos turi galimybę naudotis dvišalėmis Lietuvos ir užsienio valstybių finansuojamomis mobilumo programomis, pvz. JAV, Izraelio, Kinijos, Meksikos, Šveicarijos ir Turkijos,¹⁰ vykdyti tarptautinius mokslinius tyrimus, finansuojamus ES programos "Horizontas 2020", Europos tarpvyriausybinių bendradarbiavimo programos mokslo ir technologijų srityje (COST) ir kitų mokslinių tyrimų programų, diegti inovacijas, kurti mokomąsias priemones ir tobulinti studijų kokybę, pasinaudodamos ES struktūrinių fondų parama.

2.1.5. ES pridėtinė vertė ir tvarumas

Didžiausia „Erasmus+“ programos pridėtinė vertė kyla iš skirtingų kultūrų ir patirčių susidūrimo, nes skatina atvirumą, savirefleksiją, nuolatinį mokymąsi ir solidarumą. Europos vertybių sklaida Lietuvoje yra vertinama kaip ypač aktualus programos tikslas. Kartu pastebima, kad programoje vis daugiau dėmesio skiriant su darbo rinka susijusiems tikslams ir augant konkurencijai dėl programos lėšų, mažėja europinis solidarumas ir vertybių matomumas. Tai aktualu visuose švietimo sektoriuose.

„Erasmus+“ atvėrė galimybę Lietuvos aukštųjų mokyklų studentams ir dėstytojams dalyvauti tarptautinėje akademinėje ir mokslinėje erdvėje, gauti akademinį studijų užsienyje pripažinimą, kurti naujus akademinis produktus. Ypač didelė programos pridėtinė vertė yra tame, kad tie patys produktai, pvz. studijų programos, yra pritaikomi skirtingose aplinkose, kad susidūrus skirtingiems partnerių požiūriams ir praktikoms, gimsta nauji, netikėti sprendimai, atsiveria naujos perspektyvos. Taip pat vertingas yra programos skatinamas tarpsektorinis bendradarbiavimas, pvz. tarp aukštojo mokslo ir neformalaus ugdymo, suaugusiųjų mokymo, verslo.

Ilgametė Lietuvos aukštųjų mokyklų patirtis įgyvendinant „Erasmus+“ ir prieš tai buvusias programas, o taip pat didelės tarptautinio mobilumo ir ypač strateginių partnerystės poreikis, leidžia teigti, kad aukštojo mokslo sektoriuje Lietuvoje programa galėtų efektyviai įsisavinti gerokai didesnę biudžetą, ypač skirtą mobilumui programos šalyse. Vieninteliai šiuo metu matomi iššūkiai – tai mobilumo tarp šalių Partnerių ir strateginių partnerystės projektų administracinės naštos mažinimas, atlygio administraciniam personalui didinimas ir įkainių specialistams subalansavimas. Taip pat Lietuvoje reikėtų imtis papildomų priemonių iki šiol neveikiančiai studentų paskolų garantijų sistemai įgyvendinti.

2.2. Profesinis mokymas

2.2.1. Tinkamumas ir prieinamumas

Iš visų švietimo ir mokymo veiklai skirtų Erasmus+ lėšų 22 proc. (arba 17 proc. viso programos biudžeto) tenka profesiniam mokymui. Programos tinkamumas ir prieinamumas profesinio mokymo sektoriuje Lietuvoje yra didelis. Kiekvienais metais gaunamų KA1 paraiškų skaičius augo nuo 93 paraiškų 2014 m. iki 115 paraiškų 2015 m. ir 117 paraiškų 2016 m., tačiau finansuotų paraiškų skaičius mažėjo, nors jų kokybė ir gerėjo.¹¹ Taip pat sumažėjo ir finansuotų mobilumų skaičius. Individualaus mobilumo paraiškų sėkmės rodiklis yra gana aukštas, bet kasmet mažėja nuo 82 proc. 2014 m. iki 59 proc. 2015 ir 2016 metais.

¹⁰ LR Švietimo ir mokslo ministro įsakymas Dėl aukštojo mokslo tarptautiškumo skatinimo 2017-2018 metų prioritetų patvirtinimo, 2017 m. sausio 23 d. Nr. V-32 Vilnius.

¹¹ ŠMPF Profesinio mokymo sektoriaus paraiškų apžvalga 2014, 2015, 2016.

Tarptautiškumo plėtrą profesinio mokymo įstaigoms užtikrina „Erasmus+“ profesinio mokymo mobilumo chartija, kuri nuo 2016 m. suteikia galimybę teikti paraiškas supaprastinta tvarka. Beveik visos profesinio mokymo įstaigos Lietuvoje yra dalyvavusios „Erasmus+“ ir/arba prieš tai buvusiose programose. Pagal partnerystės tipą vyrauja nacionalinių konsorcių projektai. Daugiausia jų yra skirti trumpalaikiam mokinių mobilumui.¹² Nors Europos mastu ilgalaikės profesinio mobilumo praktikos yra labai skatinamos, Lietuvos profesinių mokyklų moksleiviams dalyvauti ilgesnėje nei 6 savaičių praktikoje užsienyje yra sudėtinga dėl psichologinių ir asmeninių priežasčių¹³.

Apie 90 proc. pareiškėjų profesinio mokymo sektoriuje yra mokymo įstaigos, ir tik 10 proc. – kitų tipų organizacijos: verslo įmonės, asociacijos, nevyriausybinės organizacijos.¹⁴ Profesinio mokymo įstaigoms Lietuvoje yra sunku į projekto veiklas įtraukti verslo įmones¹⁵. Nors jų dalyvavimas yra labai aktualus, rengiant profesinio mokymo programas, vykdamt pameistrystę ir plėtojant bendradarbiavimą, dažniausiai verslininkai savo neįsitraukimą grindžia laiko trūkumu, nemato apčiuopiamos dalyvavimo programoje naudos.

Strateginių partnerysčių poreikis Lietuvos profesinio mokymo sektoriuje taip pat yra didelis, tačiau KA2 paraiškų sėkmės rodiklis – dvigubai mažesnis nei KA1. 2014-2016 metais jis sudarė 29 proc. visų paraiškų. Profesinio mokymo sektoriuje Lietuvoje ypač populiaru buvo „Erasmus+“ programos naujovė – strateginių partnerysčių projektai, skirti keliems sektoriams. Net 32 proc. visų gautų paraiškų buvo pateiktos gauti šio tipo projektų finansavimui.¹⁶ Vis dėlto finansuotas buvo tik vienas toks projektas. Kita programos naujovė – mokymo(si) veiklos, kaip strateginių partnerysčių projekto dalis, – taip pat buvo priimta teigiamai, ir beveik pusė paraiškų teikėjų integravo šias veiklas į savo projektus. Mokymo(si) veiklos projektuose daugiausia naudojamos kuriamiems intelektiniams produktams testuoti. Intelektinis produktas buvo numatytas kurti beveik visuose projektuose (net 7 iš 8), nors jis nėra privalomas.

Profesinio mokymo atstovų teigimu, mokinių ir mokytojų noras dalyvauti mobilumo vizituose yra labai didelis. Tai rodo programos tinkamumą ir reikalingumą. Mokiniais labai patrauklios yra stažuotės užsienyje, absolventų praktika. Pastebėta, kad galimybė absolventams atlikti praktiką užsienyje didina moksleivių norą mokytis.

Socialiai pažeidžiamų asmenų (žmonių su negalia, migrantų, romų) integracijai į darbo rinką skirta projektų dalis yra nedidelė. Pavyzdžiui, 2016 metais planuojamas tokių dalyvių skaičius sudarė apie 8 proc. visų mobilumo dalyvių ir apie 11 proc. strateginių partnerysčių projektų dalyvių. Apie kurčiųjų integracijai skirtą Klaipėdos technologijų mokymo centro projektą skaitykite 1 priede.

2.2.2. Rezultatyvumas

Individualūs pokyčiai

Vyraujanti pavienių asmenų mobilumo rūšis profesinio mokymo sektoriuje Lietuvoje yra mokinių mobilumo vizitai. Jų rezultatas – pakilęs mokinių gebėjimų lygis, didesnis noras mokytis, iniciatyvumas. Kiekvienais metais stebėseną atliekančių profesinio mokymo įstaigų teigimu, pagal „Erasmus+“ programą į užsienį išvykstančių mokinių rezultatai būna geresni nei mokinių, kurie niekur neišvyksta. Mokinių, ypač absolventų, stažuotės užsienyje pagerina jų įsidarbinimo galimybes, patobulina įgūdžius, suteikia pasitikėjimo savimi, sustiprina savivertę ir praplečia akiratį.

Darbuotojų mobilumo vizitų metu profesijos mokytojai pakelia savo kvalifikaciją, įgyja naujų žinių, iš užsienio kolegų pasisemia įkvėpimo, naujų idėjų. Dėl tarptautinės mokymosi patirties plečiasi mokytojų akiratis, užsimezga asmeniniai ryšiai su užsienio kolegomis. Tiek išvykstamasis, tiek atvykstamasis mobilumas ugdo tarptautiškumo ir tolerancijos kultūrą organizacijose, gerėja santykiai tarp mokytojų ir mokinių, tarp mokytojų ir vadovų.

¹² ŠMPF Profesinio mokymo sektoriaus KA1 paraiškų apžvalga, 2017.

¹³ ŠMPF pateikta informacija, pagrįsta profesinių mokyklų duomenimis.

¹⁴ ŠMPF duomenys, 2017.

¹⁵ Interviu su profesinių mokyklų atstovais.

¹⁶ ŠMPF Profesinio mokymo sektoriaus paraiškų apžvalga 2014-2016 m.

Instituciniai pokyčiai

Sektoriaus atstovų teigimu, „Erasmus+“ ir prieš tai buvusios programos padarė labai didelę įtaką profesinio mokymo įstaigoms, pakėlė jas iki Europinio lygio. Pastebėta, kad didesnis institucinis programos poveikis pasireiškia tose mokymo įstaigose, kurios programoje dalyvauja ilgesnį laiką ir įgyvendina daugiau projektų. Projektų vykdytojų nuomone, pokyčiai mokyklose būtų dar didesni, jeigu kiekvienas profesijos mokytojas turėtų galimybę bent kartą išvykti į mokymosi vizitą užsienyje.

Pavienujų asmenų mobilumo (KA1) projektų dėka profesinio mokymo įstaigose įgyvendinamos asmeninės užsienio vizituose dalyvavusių mokytojų iniciatyvos, pritaikomos jų įgytos žinios. Pastebimai keičiasi mokytojų ir visos organizacijos požiūris į mokymą ir ugdymo programas bei infrastruktūrą. Mokytojai tampa imlesni ugdymo naujovėms, naudų technologijų taikymui. Organizacijos atsiveria studentams ir mokytojams iš užsienio, veda mokymus užsienio kalba. Sudalyvavę „Erasmus+“ programos ar jos pirmtakių programų projektuose, mokytojai inicijuoja naujus projektus, kuria naujas programas. Be to, tarptautinio mobilumo galimybės didina profesinio mokymo įstaigų patrauklumą tiek mokiniams, tiek ir darbuotojams.

Strateginių partnerysčių (KA2) projektų dėka profesinio mokymo įstaigos plečia partnerių tinklą, tiek Lietuvoje, tiek užsienyje, plėtoja tarpsektorines veiklas. Pavyzdžiui, Vilniaus statybininkų rengimo centro atstovų teigimu, dalyvavimas „Erasmus+“ ir prieš tai buvusiose programose juos išmokė bendradarbiauti ir į savo veiklas įtraukti aukštojo mokslo įstaigas ir darbdavius. Kauno technikos profesinio mokymo centras į visus savo partnerysčių projektus įtraukia verslo atstovus, kurie prižiūri, kad kuriami projekto produktai atitiktų verslo poreikius. Profesinės mokyklos „Erasmus+“ projektuose taip pat bendradarbiauja su bendrojo ugdymo mokyklomis, įvairiomis asociacijomis.

KA2 projektai taip pat padeda profesinėms mokykloms plėtoti konkrečią tematiką ir tarptautinę mokymosi erdvę. Pavyzdžiui, AUTOMOVET projekto metu pagal Europos profesinio mokymo kreditų sistemą (ECVET) buvo sukurtas į užsienį išvykstančio mokinio modulio projektas (šablonas), socialinių ir profesinių įgūdžių įvertinimo lapai ir diplomo projektas. Sukurti dokumentai vėliau pritaikyti ir naudojami į užsienį vykstant ir kitų specialybių mokiniams. Juos naudoja visos projekto partnerės. Projekto metu taip pat buvo suformuotas tarptautinis Automobility tinklas, kuris toliau įgyvendina kitus projektus.

„Erasmus+“ projektai skatina profesines mokyklas diegti naujus valdymo procesus, juos dokumentuoti ir tokiu būdu didinti veiklos efektyvumą. Pavyzdžiui, mokinių ir mokytojų mobilumo vizitų organizavimas, kuris anksčiau vykdavo *ad hoc* principu, tampa standartizuotas ir geriau valdomas. Diegiama KA2 projektų metu sukurta ECVET sistema, skirta mokinių pasiekimams vertinti ir pripažinti, vyksta bendradarbiavimas su darbdaviais, vertinant mokinių rezultatus ir socialinius įgūdžius. Taip pat vykdoma mokinių mobilumo rezultatų stebėseną – po projektų atliekamos apklausos.

Dalyvavimas „Erasmus+“ programoje taip pat skatina struktūrinius organizacijų pokyčius. Pavyzdžiui, pradėjęs dalyvauti tarptautinėse mobilumo programose, Kauno maisto pramonės ir prekybos mokymo centras įkūrė tarptautinio bendradarbiavimo skyrių, kuris perėmė projektų administravimo veiklas iš profesijos mokytojų. Vėliau buvo įkurtas Vystymo skyrius, kurio veikla plečiasi ir darbuotojų skaičius auga. Galiausiai, tarptautiškumas tapo strateginiu šio centro tikslu. Jam pasiekti buvo parengta organizacijos tarptautiškumo strategija. Šis pavyzdys nėra išskirtinis, jis iliustruoja dažnai pasitaikančią praktiką.

Programos indėlis į sistemos kokybės gerinimą

Šiuo metu profesinio mokymo sektoriuje Lietuvoje nėra sisteminiam programos poveikiui pasireikšti reikalingų sąlygų – masiškumo, tęstinumo ir politinės lyderystės. Vyksta konkurencija dėl išteklių labiau nei bendradarbiavimas dėl rezultatų. Vis dėlto, esant palankioms sąlygoms, sisteminis poveikis galėtų pasireikšti bent trijose profesinio mokymo srityse: ECVET diegimo, V lygio kvalifikacijos specialistų rengimo ir darbdavių įtraukimo.

Dalyvaudamos „Erasmus+“ programoje, Lietuvos profesinės mokyklos diegia ECVET – vieną iš Sąjungos skaidrumo bei pripažinimo priemonių – ir kartu prisideda prie nacionalinio Profesinio mokymo plėtros 2014–2016 metų veiksmų plano įgyvendinimo.¹⁷ Perimdamos užsienių kolegų patirtį, profesinės mokyklos gerina mokymo kokybę ir tokiu būdu

¹⁷ Profesinio mokymo plėtros 2014–2016 metų veiksmų planas, 1 tikslas.

prisideda prie 2014–2020 metų nacionalinės pažangos programos¹⁸ įgyvendinimo, o vykdydamos profesijos mokytojų mainus - prie Valstybinės švietimo 2013–2022 metų strategijos¹⁹ tikslų pasiekimo. Be to, kurdamos profesinio mokymo programas socialiai pažeidžiamiems asmenims, profesinės mokyklos įgyvendina Užimtumo didinimo 2014–2020 metų programos tikslus.²⁰

Rezultatyvumo veiksniai

Mobilumo vizitų nauda jų dalyviams yra akivaizdi, tačiau kad jie būtų naudingi ir mokyklai, reikalingos papildomos pastangos. Interviu su projektų vykdytojais leidžia teigti, kad pavienių asmenų mobilumo projektai yra rezultatyvesni tose mokyklose, kurios rengia projektus, atsižvelgdamos į savo organizacijos strategiją, atlieka mokinių ir mokytojų poreikių vertinimus, turi parengusios tarptautiškumo strategiją ir siekia grįžtamojo ryšio iš mobilumo projektų dalyvių.

Strateginių partnerysčių projektų rezultatyvumas labiausiai priklauso nuo partnerių pasirinkimo. Siekdamas geresnių rezultatų, profesinės mokyklos renkasi patikimus, patyrusius partnerius. Tam padeda dalyvavimas kontaktiniuose seminaruose, asmeninės rekomendacijos ir informacija apie organizacijų įgyvendintus projektus. Partnerių paieškos sistemos ir duomenų bazės nėra labai naudingos, nes jos nesuteikia galimybės patikrinti partnerių patikimumo.

Visų programos veiksmų rezultatyvumas priklauso nuo projekto valdymo, ypač nuo koordinatoriaus gebėjimų. Profesinio mokymo atstovai pastebi, kad dėl didelio administracinio krūvio, ypač koordinuojant strateginės partnerystės projektus, ir mažo atlygio koordinatorių kaita profesinėse mokyklose yra didelė. Dėl to net ir ilgai programoje dalyvaujančios mokyklos neišlaiko institucinės atminties, praranda ryšius su partneriais. Ne visose mokyklose veikia tarptautinių ryšių ar projektų valdymo skyriai, todėl projektus administruoja profesijos mokytojai.

Institucinę atmintį, o taip pat ir užmegztas partnerystes išlaikyti padeda platus mokyklos kolektyvo įsitraukimas į projekto veiklas. Pastebėta, kad kuo didesnė kolektyvo dalis įsitraukia į projekto vykdymą, tuo jo kokybė būna geresnė, o rezultatai – tvaresni. Kolektyvo įsitraukimas ir ypač rezultatų tvarumas priklauso nuo vadovų lyderystės ir palaikymo. Pavyzdžiui, kai kuriose profesinėse mokyklose ECVET nėra diegiamas dėl vadovų nepritrimo.

Rezultatų viešinimo veiksmingumas

Profesinio mokymo sektoriuje „Erasmus+“ programos rezultatai dažniausiai viešinami įprastomis priemonėmis: mokyklos tinklapyje internete, susirinkimų metu, taip pat neformaliai. Profesijos mokytojai organizuoja atviras pamokas, vykdo praktinį patirties demonstravimą laboratorijose ir pan. Tačiau pastebima, kad viešinimo priemonės yra veiksmingos tik tuomet, kai rezultatų sklaida yra palaikoma organizacijos mastu. Pavyzdžiui, mokyklos parengta tarptautiškumo strategija – planas ne tik įpareigoja konkrečių projektų dalyvius viešinti rezultatus, bet ir padeda darbuotojams geriau suprasti tarptautinio mobilumo tikslus, naudoti jo rezultatus ir valdyti procesus.

Veiksmingos yra tos viešinimo priemonės, kurios yra nuolatinės ir įtraukia kuo daugiau bendruomenių. Pavyzdžiui, Vilniaus turizmo ir prekybos verslo mokykla kiekvienų mokslo metų pabaigoje organizuoja projektų sklaidos renginį, kuriame dalyvauja visi stažuotčių dalyviai, mokinių tėvai, socialiniai partneriai, bendrojo ugdymo įstaigos, kitos profesinės mokyklos, ŠMM, ŠMPF atstovai. Renginio metu moksleiviai dalinasi savo patirtimi užsienyje, rengia praktinius pristatymus, pvz. kulinarijos moksleiviai paruošia patiekalų degustacijai. Tokiu būdu ne tik skleidžiama tarptautinių projektų metu įgyta patirtis, bet ir palaikomi ryšiai tarp bendruomenių, didinamas profesinio mokymo patrauklumas. Be to, rezultatų viešinimo veiksmingumą didina tikslinga renginio dalyvių atranka.

2.2.3. Efektyvumas

Bendradarbiavimas ir pasiskirstymas vaidmenimis tarp Europos Komisijos, nacionalinės agentūros ir kitų institucijų profesinio mokymo sektoriuje Lietuvoje yra pakankamai efektyvus ir funkcionalus. Nacionalinė agentūra gauna pakankamai pagalbos iš Komisijos, komunikavimas vyksta sklandžiai, tačiau agentūros darbą riboja griežtas ir detalus programos reglamentavimas. Agentūrai suteikti didesni įgaliojimai, pvz. galimybė nustatyti nacionalinius prioritetus, skirti papildomus balus projektų paraiškoms, padėtų lanksčiau įgyvendinti programą, prisiderinti prie vietos poreikių.

¹⁸ 2014–2020 metų nacionalinės pažangos programa, 1.1 tikslas.

¹⁹ Valstybinė švietimo 2013–2022 metų strategija, 1 ir 2 tikslai.

²⁰ Užimtumo didinimo 2014–2020 metų programa, 3 tikslas.

Skirtingų veiksmų administravimas naujoje programoje, palyginti su anksčiau buvusiomis, profesinio mokymo sektoriuje pasikeitė nedaug. Pavienių asmenų mobilumo projektų administravimas yra nesudėtingas, o strateginių partnerystių priklauso nuo to, ar mokykla yra partnerė, ar koordinatorė. Viena vertus, buvimas koordinatoriumi suteikia finansinius svetus, kurie padeda užtikrinti veiklų įgyvendinimą. Kita vertus, koordinuojanti organizacija turi daug daugiau administracinės naštos ir atsakomybės nei partnerė.

Profesinio mokymo sektoriuje Lietuvoje labai pasiteisino nauja, nuo 2016 m. įgyvendinama, veikla, kai mobilumo projektuose į dėstymo vizitus atvyksta verslo įmonės specialistai. Ši veikla susilaukė didelio darbdavių susidomėjimo.

Projektų vykdytojai ir nacionalinės agentūros atstovai pripažino, kad Komisijos parengti IT įrankiai nuolat tobulėja ir yra naudingi. Projektų vykdytojai labai teigiamai vertina elektroninį paraiškų teikimą ir atsiskaitymą, nes jis palengvina procesą. Nacionalinė agentūra teigiamai vertina naują Dashboard įrankį, nes jis suteikia galimybę gauti informaciją apie į Lietuvą atvykstančius profesinio mokymo sektoriaus studentus ir mokytojus. Vis dėlto, nuolatinis įrankių tobulinimas reikalauja iš agentūros darbuotojų daug laiko ir pastangų mokantis jais naudotis ir įsisavinant naujas funkcijas.

Esami finansiniai ištekliai profesinio mokymo sektoriuje Lietuvoje yra nepakankami mobilumo poreikiui patenkinti. Nors 2014-2016 metais gaunamų KA1 paraiškų skaičius augo, finansuojamų projektų skaičius, priešingai, mažėjo.²¹ Taip pat mažėjo ir mobilumo dalyvių skaičius.²² 2016 metais mobilumo vizituose profesinio mokymo sektoriuje Lietuvoje dalyvavo kiek daugiau nei pusė visų norinčiųjų.²³

KA2 projektų atveju intelektinių produktų kūrimui skirtas finansavimas Lietuvoje yra per mažas. Naujoje programoje atsiradus galimybei palyginti finansavimą tarp šalių, dažnai kyla nepasitenkinimas dėl skirtingų įkainių. Profesinio mokymo atstovų teigimu, dėl Lietuvai taikomų mažų įkainių yra sunku į projekto veiklas įtraukti mokslininkus.

2.2.4. Suderinamumas ir papildomumas

Skirtingi „Erasmus+“ programos veiksmai profesinio mokymo sektoriuje Lietuvoje dažnai papildo vienas kitą. Pavyzdžiui, mobilumo projekto metu užsimezgęs bendradarbiavimas su priimančiąja organizacija toliau plėtojamas per strateginės partnerystės projektus.

„Erasmus+“ projektų metu kilusios idėjos profesinio mokymo sektoriuje įgyvendinamos, naudojant kitus ES finansavimo šaltinius. Pavyzdžiui, ESF lėšomis Lietuvoje buvo kuriami sektoriai praktinio mokymo centrai, rengiami vadovėliai, mokymo priemonės. Kai kurie ribojantys „Erasmus+“ programos aspektai, pvz. partnerių pasirinkimas, yra kompensuojami kitų bendradarbiavimo programų pagalba, pvz. „Nordplus“. Siekdama sumažinti veiklų ir rezultatų dubliavimo riziką, nacionalinė agentūra rengia „Erasmus+“ projektų kompendiumus, viešina sukurtus produktus.

2.2.5. ES pridėtinė vertė ir tvarumas

„Erasmus+“ programa Lietuvos profesinio mokymo sektoriui padėjo greičiau prisitaikyti prie besikeičiančių darbo rinkos poreikių, iš kolegų užsienyje perimant naujas technologijas, darbo metodus ir verslumo idėjas. Tai padėjo Lietuvos mokykloms parengti specialistus, kurių profesinė kvalifikacija atitinka šiuolaikinę technologijų lygį, o verslumo įgūdžiai ir idėjos didina jų savarankišką užimtumą.

Aktyvus Lietuvos profesinio mokymo įstaigų dalyvavimas „Erasmus+“ ir prieš tai buvusiose programose ir sukaupta projektų valdymo patirtis, o taip pat didelis mobilumo ir strateginių partnerystių poreikis leidžia teigti, kad ženkliai išaugęs programos biudžetas galėtų būti efektyviai įsisavintas profesinio mokymo sektoriuje Lietuvoje. Šis sektorius iš kitų išsiskiria aktyvia konsorciumų veikla, tačiau susiduria su sunkumais įtraukiant darbdavius į KA2 projektus. Kyla iššūkis – paskatinti verslo įmones dalyvauti programoje ir prisidėti prie šiuo metu dar silpnos darbo aplinkos ir profesinio mokymo įstaigų partnerystės Lietuvoje stiprinimo.

²¹ ŠMPF duomenimis, profesinio mokymo sektoriuje 2014 m. buvo gautos 93 KA1 paraiškos, 2015 m. – 115, 2016 m. – 117. Finansuotos buvo 2014 m. – 76, 2015 m. – 68, 2016 m. – 61.

²² 2014 m. dalyvių skaičius buvo 2151, 2015 m. – 2122, 2016 m. – 1994.

²³ 2016 m. pateiktose paraiškose numatytas mobilumo dalyvių skaičius buvo 3526, iš finansuoti buvo 1994, t.y. 57 proc.

2.3. Bendrasis ugdymas

2.3.1. Tinkamumas ir prieinamumas

Iš visų švietimo ir mokymo sektoriams skirtų programos lėšų bendrajam ugdymui tenka 15 proc. (arba 11,6 proc. viso programos biudžeto). „Erasmus+“ tikslų tinkamumas ir jos poreikis bendrojo ugdymo sektoriuje Lietuvoje yra labai didelis, tačiau prieinamumas – mažas. Apklausų duomenimis, tiek mokytojai, tiek mokiniai labai nori dalyvauti mobilumo projektuose.²⁴ Tai rodo ir didelis kokybiškų mobilumo (KA1) paraiškų skaičius²⁵. Nors kiekvienais metais pateiktų paraiškų šiek tiek mažėjo, jų kokybė gerėjo. Nežiūrint to, dėl riboto biudžeto programos finansavimą gavo tik apie 20 proc. visų tinkamų paraiškų.²⁶ Daugiausia programoje dalyvauja didžiųjų Lietuvos miestų ir rajonų mokyklos. Pagrindinės kliūtys mažoms ugdymo įstaigoms iš atokių rajonų dalyvauti programoje yra kalbos barjeras, administracinių gebėjimų trūkumas ir nepasitikėjimo savo jėgomis²⁷. Bendrojo ugdymo sektoriaus atstovų teigimu, programos prieinamumą padidinti galėtų papildomi mokymai ir konsultacijos, o atvejų analizė rodo, kad savivaldybės administracijos ir vietos mokyklų jungimasis į konsorciumą yra efektyvus būdas į programą įtraukti mažas mokyklas iš atokesnių vietovių.

Lietuvos bendrojo ugdymo įstaigos taip pat aktyviai dalyvauja „Erasmus+“ strateginių partnerysčių (KA2), ypač tarpmokyklinių, konkursuose. Per trejus programos „Erasmus+“ veiklos metus strateginių partnerysčių paraiškų skaičius Lietuvoje augo, tačiau sėkmės procentas mažėjo. 2016 metais finansavimą gavo apie 30 proc. visų tinkamų paraiškų.²⁸ Pastebimai augo Lietuvos mokyklų dalyvavimas kitų šalių koordinuojamuose tarpmokyklinės partnerystės projektuose: nuo 55 projektų 2014 metais iki 71 projekto 2015 metais ir 108 projektų 2016 metais. Toks aktyvus bendrojo ugdymo sektoriaus organizacijų dalyvavimas mobilumo ir strateginių partnerysčių konkursuose rodo didelį mobilumo poreikį ir norą siekti strateginių pokyčių bendrojo ugdymo sektoriuje.

Apklausų duomenimis, labiausiai mokytojų poreikius atitinka kvalifikacijos kėlimo kursai su pamokų stebėjimu, nes jie suteikia galimybę ne tik teoriškai susipažinti su kitų šalių patirtimi, bet ir praktiškai pamatyti, kaip ji veikia. Nežiūrint to, vien kvalifikacijos tobulinimo kursai (be pamokų stebėjimo elemento) yra dažniausia „Erasmus+“ KA1 pedagogų mobilumo vizitų užsienyje forma.²⁹ Tyrimo duomenimis, tik kursuose dalyvavo 77 proc., kursuose ir darbo stebėjimo veiklose – 13 proc., o tik darbo stebėjimo veiklose – 9 proc. apklaustų mobilumo projektų dalyvių.

Mobilumo vizituose dalyvavę mokytojai labai teigiamai vertina programos „Erasmus+“ remiamas mokytojų komandos veiklas. Jų požiūriu, grupinių, o ne individualių, veiklų finansavimas labiau atitinka mokyklos poreikius. Be to, grupių vizitai stiprina mokytojų bendradarbiavimą, daro didesnę įtaką mokyklų kultūros kaitai ir besimokančios organizacijos kūrimui, užtikrina didesnę projekto rezultatų tvarumą.³⁰

Dalyvių nuomone, programos „Erasmus+“ tikslai ir visi finansuoti pedagogų mobilumo projektai atitinka mokyklų veiklos strategijas. Daugeliu atvejų programa buvo papildoma galimybė mokykloms kelti ir įgyvendinti savo strateginius tikslus ir patenkinti mokytojų kvalifikacijos tobulinimo poreikius. Būna atvejų, kai tik išvažiavę į užsienį ir pamatę kitų šalių praktiką, pedagogai pamato silpnąsias savo mokyklų veiklos sritis ir kelia naujus tobulėjimo tikslus.

Mokymų kokybė ne visuomet atitinka dalyvių poreikius. Mokytojų teigimu, kai kuriais atvejais kursai yra komerciniai ir neduoda praktinės naudos arba yra tiesiog turistinės kelionės.³¹ Kokybiškų kursų paieška iš mokytojų reikalauja daug asmeninių pastangų. Geresnės kokybės mokymus pasirinkti padeda mokyklų-partnerių rekomendacijos ir asmeniniai

²⁴ KA1 tyrimas ir Rokiškio projekto apklausa.

²⁵ ŠMPF duomenimis, 2014-2016 metais tinkamos paraiškos sudarė 95-99 proc. visų gautų paraiškų.

²⁶ ŠMPF Bendrojo ugdymo sektoriaus paraiškų apžvalga, 2017 m.

²⁷ KA1 tyrimo duomenys.

²⁸ ŠMPF Bendrojo ugdymo sektoriaus paraiškų apžvalga, 2017 m.

²⁹ Šaltinis: „Erasmus+“ programos KA1 veiksmo poveikio ir rezultatų tvarumo Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklose tyrimo ataskaita, 2015, p.28.

³⁰ KA1 tyrimas, p.54.

³¹ KA1 tyrimas, p. 63.

kontaktai. Taip pat būtų labai naudinga viešai prieinama patikrintų ir kokybiškų kvalifikacijos tobulinimo kursų duomenų bazė (katalogas).

2.3.2. Rezultatyvumas

Individualūs pokyčiai

Labiausiai pastebimas mobilumo projektų (KA1) rezultatas yra patobulinta pedagogų kvalifikacija, ypač jų bendrosios kompetencijos. Virš 90 proc. respondentų teigia, kad mobilumo vizitai padėjo jiems geriau pažinti ir suprasti kitas kultūras, išplėtė žinias apie kitų šalių švietimo sistemas.³² Kvalifikacijos tobulinimas užsienyje taip pat didina mokymų dalyvių atvirumą pokyčiams (tam pritaria 93 proc. respondentų), yra stimulus keisti darbo su mokiniais stilių (pritaria 79 proc.). Be to, mobilumo vizitai skatina mokytojus naudoti užsienio kalbas, ypač anglų, daugiau naudotis internetu rengiant ugdymo medžiagą. Gerinti užsienio kalbų įgūdžius padeda ir parengiamieji kalbos mokymai.

Mobilumo vizitai, ypač pamokų stebėjimas, skatina mokytojų kūrybingumą. Iš vizitų grįžę mokytojai ieško būdų, kaip užsienio kolegų praktiką pritaikyti savo darbe. Jie įgyja drąsos eksperimentuoti, į šį procesą įtraukia ir kolegas. Tyrimo rezultatai rodo, jog daugiau nei 80 proc. mokyklų yra pastebimos vizituose dalyvavusių pedagogų pastangos keisti ar tobulinti savo veiklą, remiantis užsienyje įgytomis žiniomis.³³ Be to, 60 proc. tyrime dalyvavusių mokyklų yra buriamos mokytojų grupės mobilumo vizitų metu kilusioms idėjoms įgyvendinti.

Interviu su projektų dalyviais atskleidė, kad pats išvažiavimo į užsienį faktas mokytojams yra labai svarbus, nes sustiprina jų savivertės jausmą ir padidina pasitikėjimą savimi. Bendrojo ugdymo atstovų teigimu, dalyvaudami programoje, dėl vienodo finansavimo mūsų mokytojai gali pasijausti esantys lygiaverčiai su vakarų šalių mokytojais, nes su atlyginimais, kuriuos mokytojai gauna Lietuvoje, jie galėtų išvažiuoti labai netoli.

Interviu su projektų vykdytojais patvirtina tyrimais nustatytą faktą, kad kvalifikacijos kėlimas užsienyje sustiprina mokytojų lyderystę. Mobilumo projektuose nedalyvavę mokytojai pastebi, kad iš programos „Erasmus+“ mokymo vizitų grįžę jų kolegos pamatytus dalykus pritaiko savo tiesioginiame darbe (tai pastebi 93 proc. vizituose nedalyvavusių mokytojų), uždega mainų vizituose nedalyvavusius kolegas noru taikyti naujoves (87 proc.), savo iniciatyvomis prisideda prie mokyklos vertybių ir kultūros kaitos (83 proc.), buria bendraminčių grupes naujų sumanymų įgyvendinimui (60 proc.), planuoja ir organizuoja kitų kolegų mokymąsi (27 proc.), į naujovių įgyvendinimą įtraukia mokinių tėvus (23 proc.), ieško paramos ir palaikymo už mokyklos ribų (20 proc.).³⁴

Mokymosi vizitai užsienyje suteikia mokytojams galimybę tobulėti ir paskatina jų norą mokytis. Projektų dalyviai pastebi, kad susipažinę su užsienio kolegų veikla, jie aiškiau pamato tobulintinas savo kompetencijų sritis, kelia sau mokymosi tikslus ir imasi iniciatyvos. Pavyzdžiui, 5 mokytojai iš Karmėlavos lopšelio-darželio „Žilvitis“ keletą metų mobilumo projektui pasibaigus savo lėšomis papildomai mokėsi anglų kalbos. Tai ypač didelis programos poveikis, turint omenyje tai, kad mokytojų amžius viršija 50 metų.

Instituciniai pokyčiai

Mobilumo vizitų (KA1) rezultatai mokyklų lygmeniu pasireiškia kultūros, ugdymo proceso ir strateginės raidos pokyčiais. Per 90 proc. vizituose dalyvavusių pedagogų ir vadovų mobilumo projektų poveikį sieja su mokyklos strategijos įgyvendinimu.³⁵ Mokyklų vadovų požiūriu, mobilumo vizitai suteikia galimybę mokykloms pasilyginti su kitomis Europos mokyklomis ir kritiškai įvertinti savo raidos kryptis. Ryškūs yra ugdymo proceso pokyčiai: pamokose keliama nauji ugdymo tikslai, taikomos naujos didaktinės praktikos, integruojami dalykai, pagerėja emocinis klimatas, daugėja tolerancijos ir atvirumo. Ugdymo proceso pokyčius pastebi per 80 proc. apklaustų mokinių, teigdami, kad kvalifikacijos tobulinimo vizituose užsienyje dalyvavusių mokytojų pamokos, projekcinė veikla tampa įdomesnės, jose dažniau naudojamos išmaniosios technologijos. 77 proc. apklaustų mokytojų pastebi, kad po mobilumo vizitų mokyklose dažniau diskutuojama tarptautiškumo temomis, plėtojama tarptautinė partnerystė, inicijuojami nauji tarptautiniai projektai. Keičiasi mokyklos vertybės ir kultūra, tai pastebi 70 proc. mobilumo vizituose dalyvavusių

³² Erasmus+“ programos KA1 veiksmo poveikio ir rezultatų tvarumo Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklose tyrimo ataskaita, 2015.

³³ Ten pat.

³⁴ Ten pat.

³⁵ Ten pat.

pedagogų. Mokyklose skiriama daugiau dėmesio kūrybingumui, atsakomybei, pagarbai, aktyvumui, bendradarbiavimui su tėvais, didėja kolektyvo atvirumas naujovėms, formuojasi dalinimosi patirtimi praktika, stiprėja mokytojų bendradarbiavimas. Apie programos „Erasmus+“ mobilumo projekto rezultatus Vilniaus Balsių progimnazijoje skaitykite 1 priede.

Ugdymo turinio plėtrai didesnę įtaką turi strateginių partnerysčių (KA2) projektai. Jie labiau nei individualus mobilumas padeda mokytojams plėtoti dalykines žinias, leidžia mokykloms gilintis į konkrečią pasirinktą temą. Be to, mokyklų vadovų teigimu, programos „Erasmus+“ projektai mokykloms yra naudingi vadybiniu požiūriu. Jie stiprina tarptautinę profesinę tinklaveiką, didina kolektyvo savivertę, duoda idėjų bendroms mokytojų iniciatyvoms, yra papildomas finansavimo šaltinis mokytojų kvalifikacijai kelti.

Programos indėlis į sistemos kokybės gerinimą

Kad pasireikštų programos poveikis sistemos kokybei, reikalingos tam tikros sąlygos. Tai – dalyvavimo programoje masiškumas, nuoseklumas ir politinė lyderystė. Dabartinis bendrajam ugdymui skiriamas programos „Erasmus+“ biudžetas yra gerokai per mažas esamam poreikiui patenkinti, o konkurencija dėl lėšų – labai didelė. Todėl tik mažas dalis mokyklų Lietuvoje gali dalyvauti programoje ir nuosekliai siekti savo tikslų tarptautinėje erdvėje.

Politinė lyderystė bendrojo ugdymo sektoriuje vietos lygmeniu Lietuvoje yra silpnai išreikšta. Pavyzdžiui, programos „Erasmus+“ kontekste tokią lyderystę skatina 2015 m. įvesta naujovė – galimybė nacionaliniams konsorciumams teikti KA1 projektų paraiškas. Tačiau Lietuvos bendrojo ugdymo srityje šia galimybe susidomėjo tik apie 1,6 proc. pareiškėjų. Projektų vykdytojų teigimu, kai kurių savivaldybių švietimo skyriai neskatina ar net nepalaiko bendrojo ugdymo įstaigų dalyvavimo tarptautiniuose projektuose, nesidomi jų rezultatais.

Atvejo studijų analizė parodė, kad vietos valdžios dalyvavimas mokytojų mobilumo projekte padidina sisteminį projekto poveikį vietos lygmeniu, padeda geriau koordinuoti veiklas, užtikrinti rezultatų atitikimą strateginiams savivaldybės tikslams ir palaikyti naujų iniciatyvų įgyvendinimą. Pavyzdžiui, Rokiškio savivaldybės administracijos ir 8 rajono mokyklų mobilumo (KA1) projekto rezultatas – sustiprėjusi mokytojų lyderystė, švietimo įstaigų bendradarbiavimas, ugdymo proceso modernizacija, padidėjęs informuotumas apie Europos mokymosi visą gyvenimą erdvę, užmegzti ryšiai su užsienio šalių mokyklomis, rajono mastu vykdoma mokinių pasiekimų stebėseną. Daugiau apie projektą skaitykite 1 priede.

Žvelgiant iš nacionalinės perspektyvos, atskiri „Erasmus+“ projektai bendrojo ugdymo sektoriuje prisideda prie STEM (*angl. science, technology, engineering, and mathematics*) programos diegimo Lietuvoje, sektorinio ir tarpsektorinio bendradarbiavimo, IKT kompetencijų stiprinimo, eksperimentavimo ugdymo procese, ugdymo metodikų mokiniams su specialiaisiais poreikiais kūrimo.³⁶ Atskirų mokyklų vykdomi projektai atitinka nacionalinę Geros mokyklos koncepciją ir Valstybinėje švietimo 2013–2022 metų strategijoje numatytus tikslus: „stiprinti motyvaciją suteikiant galimybių mokytojams <...> nuolat tobulinti kvalifikaciją <...>. Stimuluoti nuolatinį pozityvios patirties perėmimą <...>, skatinti mokytojų judumą šalyje ir tarptautiniu mastu bei kitas švietimo idėjų apytakos formas“ Sisteminių atskirų projektų poveikį, ŠMM atstovų nuomone, padidinti galėtų aiškiai įvardintas projektų ryšys su nacionaliniais švietimo prioritetais, aktyvesnė projektų rezultatų sklaida tarp mokyklų ir glaudesnis bendradarbiavimas tarp skirtingo lygmens organizacijų (mokyklų, savivaldybių ir ministerijos).

Veiksmų rezultatyvumo veiksniai

Bendrojo ugdymo sektoriuje, kaip ir kitose, visų programos „Erasmus+“ veiksmų rezultatyvumas priklauso nuo gero valdymo, ypač planavimo, patyrusio koordinatoriaus, plataus organizacijos darbuotojų įsitraukimo, vadovų palaikymo, sklindaus bendradarbiavimo su projekto partneriais, vietos bendruomenės ir valdžios atstovais. Taip pat projektų rezultatyvumą didina jų tikslų atitikimas mokyklos strategijai ir mokytojų poreikiams.

Mobilumo projektų (KA1) rezultatams bendrojo ugdymo sektoriuje daugiausia įtakos turi pasirengimas vizitui, pasirinkta mokymosi forma ir dalyvių darbo stažas. Tyrimo rezultatai rodo, kad kuo atsakingiau pedagogai rengiasi

³⁶ Interviu su ŠMM Bendrojo ugdymo skyriaus vedėja.

vizitui, tuo labiau jie yra patenkinti įgyta patirtimi, geriau vertina vizito metu įgytas bendrąsias ir profesines kompetencijas, dažniau veikia kaip lyderiai, skleisdami ir diegdami savo patirtį.³⁷

Taip pat nustatyta, kad geriausi kvalifikacijos tobulinimo rezultatai yra pasiekiami tuomet, kai mokymo kursai derinami su darbo stebėjimu. Nepaisant to, kvalifikacijos tobulinimo kursai yra dažniausia „Erasmus+“ pedagogų mobilumo vizitų užsienio šalyse forma: vien kursuose dalyvavo 77 proc. tyrimo respondentų, 13 proc. – kursuose ir pedagogų bei vadovų darbo stebėjimo veiklose, 9 proc. – vien darbo stebėjimo veiklose. Nuo kvalifikacijos tobulinimo formos pasirinkimo iš dalies priklauso ir mokyklose vykstantys pokyčiai. Nustatyta, kad mokyklose, kuriose mokytojai derino mokymąsi kursuose ir darbo stebėjimą, labiau keičiasi ugdymo procesas, didėja mokinių noras mokytis, tuo tarpu dalyvavimas mokymo kursuose gali turėti daugiau įtakos ugdymo turinio pokyčiams.

Galiausiai, mobilumo projektų rezultatyvumui bendrojo ugdymo sektoriuje įtakos turi vizitų dalyvių darbo stažas. Trumpesnį laiką mokykloje dirbantys pedagogai (ypač mažiau nei 5 metus, o taip pat nuo 5 iki 15 metų), dažniau nei vyresni, užmezga ryšius su kitų šalių kolegomis, išvelgia užsienio kalbos mokėjimų pokytį, yra atviresni naujiems mokymo metodams. Nežiūrint to, mobilumo vizituose daugiausiai dalyvauja didesnę mokymo stažą turintys mokytojai (daugiau kaip 25 metai), o mažesnę nei 5 metų darbo stažą turintys mobilumo projektų dalyviai sudaro apie 6 proc.³⁸

Strateginio bendradarbiavimo (KA2) projektų rezultatai labai priklauso nuo tinkamų partnerių pasirinkimo. Dažniausiai mokyklos partnerius renkasi vadovaudamosi ankstesnio bendradarbiavimo patirtimi.

Iššūkiai ir sunkumai

Pagrindiniai iššūkiai ir sunkumai, įgyvendinant programą „Erasmus +“ bendrojo ugdymo sektoriuje Lietuvoje, yra paraiškų pildymas, nepakankamas finansavimas, nelankstus administravimas ir nepatenkinama mokymo kursų užsienyje kokybė. Tyrimo duomenimis, KA1 projekto paraiškos formos pildymas sukelia sunkumų daugiau nei pusei koordinatorių iš kaimo ir mažų miestelių mokyklų, nors daugumai koordinatorių iš didelių miestų ir rajono centrų mokyklų paraišką užpildyti yra nesunku.³⁹ Projekto vykdytojai teigia patiriantys sunkumų dėl nelankstaus projektų administravimo, pvz. kai nėra galimybės projekto eigoje pakeisti netinkamą mokymų teikėją.⁴⁰ Kai kurios mokyklos patiria sunkumų dėl kvalifikacijos kėlimo kursų užsienyje pasirinkimo ir jų kokybės. Mokytojų teigimu, kursų paieška yra sudėtinga, užima daug laiko, o jų kokybė kartais nuvilia. Vis dar dažnai pasitaikanti kliūtis mobilumui – užsienio kalbų nemokėjimas. Tai ypač aktualu ikimokyklinių įstaigų darbuotojams ir mokytojams iš mažų rajono mokyklų.

Rezultatų viešinimo veiksmingumas

Programos „Erasmus+“ KA1 veiksmo poveikio bendrojo ugdymo mokykloms Lietuvoje tyrimas atskleidė, kad tradicinės projekto rezultatų viešinimo formos, tokios kaip vizito patirčių pristatymas metodiniame būrelyje ar pedagogų tarybos posėdyje, neužtikrina projekto rezultatų tvarumo.⁴¹ Jas siūloma keisti paveikesnėmis komunikacijos priemonėmis, labiau orientuotomis į mokytojų nuostatų keitimą, tokiomis kaip profesinės dirbtuvės, stažuotėse dalyvavusių mokytojų profesinės veiklos stebėjimas, didesnės apimties ir trukmės kvalifikacijos tobulinimo renginiai.

2.3.3. Efektyvumas

Bendrojo ugdymo atstovai apgailestauja, kad sujungus atskiras programas į vieną, atskira ilgalaikio mokinių mobilumo veikla buvo integruota į strateginių partnerysčių projektus, nes ankstesnė veikla buvo labai populiari ir naudinga. Be to, ankstesnis finansavimo modelis (lump sum) mokykloms buvo patogesnis nei naujas (unit cost).

Sektoriaus atstovų teigimu, KA2 atveju dalyvių kelionėms skirtų fiksuotų išlaidų normų ne visuomet užtenka faktinėms išlaidoms padengti. Kita vertus, sklaidos renginiams skirta fiksuota suma viršija realias išlaidas. Didesnis programos taisyklių lankstumas, leidžiantis perkelti lėšas iš vieno veiklos sričių į kitas, būtų didelis palengvinimas projekto

³⁷ Erasmus+“ programos KA1 veiksmo poveikio ir rezultatų tvarumo Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklose tyrimo ataskaita, 2015.

³⁸ Skaičiavimai pagrįsti KA 1 tyrimo apklausos duomenimis.

³⁹ Erasmus+“ programos KA1 veiksmo poveikio ir rezultatų tvarumo Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklose tyrimo ataskaita, 2015.

⁴⁰ Ten pat.

⁴¹ Ten pat.

vykdytojams. Be to, projektų vykdytojai norėtų iš programos lėšų įsigyti mokymams skirtos įrangos, pvz. kompiuterį ar 3D spausdintuvą, kam šiuo metu nėra galimybių.

Programos administravimui sukurtų IT įrankių naudojimas yra sudėtingas. Jį palengvinti galėtų glaudesnis bendradarbiavimas tarp politikos padalinių ir IT koordinuojančių padalinių Europos Komisijoje, nes šiuo metu jaučiamas neatitikimas tarp programos turinio ir naudojamų įrankių.

2.3.4. Suderinamumas ir papildomumas

Skirtingi programos „Erasmus+“ veiksmai yra suderinami, papildo vienas kitą, padeda plėtoti tarptautinę partnerystę, įgyvendinti mobilumo vizitų metu kilusias idėjas. Lietuvoje dažnas atvejis, kai mokyklos, dalyvavusios mobilumo (KA1) projekte, užmezga ryšius su kitų šalių mokyklomis ir inicijuoja strateginių partnerysčių (KA2) projektus arba prisijungia kaip partnerės prie kitų šalių projektų. Pasitaiko ir priešingų atvejų, kai strateginių partnerysčių metu užsimezgęs bendradarbiavimas toliau plėtojamas mobilumo projektais.

Programa „Erasmus+“ Lietuvoje yra pagrindinis įrankis, suteikiantis galimybę bendrojo ugdymo atstovams išeiti į tarptautinę mokymosi erdvę. Kai kurios mokyklos tęsia bendradarbiavimą su programoje „Erasmus+“ patikrintais partneriais, įgyvendindamos virtualius „eTwinning“ projektus ar dalyvaudamos bendroje Šiaurės-Baltijos šalių programoje „Nordplus“.

2.3.5. ES pridėtinė vertė ir tvarumas

Didžiausia programos pridėtinė vertė yra ta, kad per tarptautines veiklas ji stiprina demokratijos vertybes: pilietiškumą, toleranciją, lygiateisiškumą. Per projektines veiklas ji suteikia galimybę Lietuvos mokykloms išeiti į tarptautinę mokymosi erdvę ir mokytis iš kitų šalių patirties. Ypač aktualu tai, kad ji leidžia mokykloms eksperimentuoti nelanksčioje švietimo sistemos aplinkoje, leidžia svajoti, įgyvendinti naujas ugdymo praktikas, kurios paskui įsitvirtina.

Ženkliai padidėjęs programos „Erasmus+“ biudžetas labai stipriai prisidėtų prie programos tikslų pasiekimo bendrojo ugdymo sektoriuje, nes padidėtų dalyvavimo masiškumas ir tęstinumas. Tam šiuo metu Lietuvoje yra palankios sąlygos – programos poreikis yra labai didelis. Pagrindinis iššūkis, kurį reikėtų įveikti, – tai paskatinti mažas ir ypač nutolusiose vietovėse įsikūrusias mokyklas dalyvauti programoje. Tą padaryti padėtų lyderystės savivaldos lygmenyje skatinimas.

2.4. Suaugusiųjų švietimas

2.4.1. Tinkamumas ir prieinamumas

Suaugusiųjų švietimas yra mažiausiai finansuojamas „Erasmus+“ programos švietimo ir mokymo sektorius. Jam skiriama 5 proc. visų šiai veiklai skirtų lėšų (arba 3,9 proc. viso programos biudžeto). Tačiau programos poreikis suaugusiųjų švietimo sektoriuje Lietuvoje yra labai didelis. Palyginti su kitais sektoriais, suaugusiųjų švietimo projektų sėkmės procentas Lietuvoje yra mažiausias, nors paraiškų kokybė – aukšta. Programos įgyvendinimo pradžioje, 2014 m., finansavimą gavo 16 proc. visų pateiktų KA1 paraiškų. Kiekvienais kitais metais teikiamų paraiškų skaičius mažėjo, o sėkmės procentas, nors ir augo, išliko nedidelis: 2015 m. buvo finansuoti 26 proc. paraiškų, 2016 m. – 35 proc.⁴²

Strateginių partnerysčių poreikis suaugusiųjų švietimo sektoriuje Lietuvoje taip pat gerokai viršija programos galimybes. Teikiamų paraiškų skaičius kasmet nežymiai augo, tačiau sėkmės rodiklis išliko nepakitęs – 22-23 proc.⁴³ Tiek mobilumo, tiek ir strateginių partnerysčių veiksmuose daugiausia buvo finansuojami didžiuosiuose miestuose įsikūrusių įstaigų projektai. Jie dažniausiai buvo skirti darbuotojų ugdymui ir suaugusiųjų švietimo kokybės gerinimui.

⁴² ŠMPF Suaugusiųjų švietimo sektoriaus paraiškų apžvalga, 2017.

⁴³ ŠMPF duomenimis, iš 2014 m. pateiktų 22 KA2 paraiškų buvo finansuotos 5, 2015 m. iš pateiktų 23 paraiškų finansuotos 5, 2016 m. iš pateiktų 26 paraiškų finansuotos 6.

Paraiškų finansavimo duomenys rodo, kad programoje vis dar sunku dalyvauti nedidelėms ir atokiuose rajonuose įsikūrusioms suaugusių švietimo įstaigoms. Be to, sektoriui skiriami finansiniai ištekliai yra nepakankami projektų tęstinumui palaikyti, nes praktiškai retai pasitaiko, kad ta pati organizacija gautų finansavimą keliems projektams iš eilės. Vertinant iš dalyvių perspektyvos, kalbos barjeras, nepasitikėjimas ir baimė vis dar yra stiprūs veiksniai, ribojantys pedagogų dalyvavimą programoje, ypač mobilumo veiklose. Tačiau pastebėta, kad „Erasmus+“ programoje suteikiama grupinių vizitų galimybė sumažina minėtas kliūtis.

2.4.2. Rezultatyvumas

Individualūs pokyčiai

Kaip ir kituose sektoriuose, taip ir suaugusiųjų švietime, pavienių asmenų mobilumo (KA1) projektų poveikis individuali pasireiškia pagerėjusiomis bendrosiomis, anglų kalbos ir IT naudojimo kompetencijomis. Projektų dalyviai teigia nugalėję savo baimes, užmezgę bendradarbiavimo ryšius ir įgiję mokymosi patirties. Kai kuriais atvejais iš mobilumo vizitų grįžę mokytojai investuoja asmenines lėšas į tolesnį savo kompetencijų tobulinimą.

Instituciniai pokyčiai

Individualūs pokyčiai daro įtaką ir institucijų veiklai: kuriami nauji mokymo moduliai, plečiasi organizacijų bendradarbiavimo tinklas, pritraukiamos naujos tikslinės grupės. Pavyzdžiui, Vilniaus „Židinio“ suaugusiųjų gimnazija vykdė strateginių partnerysčių projekto ekologine tema sklaidą socialiniams darbuotojams ir žmonėms su negalia. Per rezultatų sklaidą gimnazija išėjo iš įprastos pedagogų bendruomenės ribų ir atrado naujų veiklos galimybių. Projektų vykdytojų teigimu, strateginių partnerysčių nauda yra ta, kad stebėdamos užsienio organizacijų veiklą, Lietuvos švietimo ir mokymo įstaigos įgyja drąsos išbandyti naujas veiklas, susipažinti su naujomis tikslinėmis grupėmis.

Strateginės partnerystės (KA2) projektai suteikia galimybę suaugusiųjų švietimo įstaigoms kurti ir plėtoti naują turinį, vykdyti tarpdisciplininę veiklą, plėsti teikiamas paslaugas ir pasiekti naujas tikslines grupes. Pavyzdžiui, Alytaus muzikos mokykla, įgyvendinusi projektą „Technologinis, lingvistinis ir emocinis raštingumas per muziką“ kartu su partneriais sukūrė naują to paties pavadinimo suaugusiųjų švietimo programą, skirtą muzikos mokytojams ir suaugusiųjų švietėjams bei interaktyvias mokymo priemones. Projekto metu buvo sukurti meninės veiklos pratimai, integruojantys anglų kalbą, kompiuterinį raštingumą ir muzikos priemones. Šie pratimai naudojami, teikiant mokymo paslaugas senjorams bei žmonėms su negalia, ypač regėjimo.

Išėjimas į tarptautinę erdvę projektų metu leidžia organizacijoms pasilyginti su kitais, „pasimatuoti“ (angl. *benchmark*). Tokiu būdu, vertindamos save tarptautiniame kontekste, organizacijos geriau pamatyto savo poreikius, silpnąsias ir stipriąsias vietas. Dažnai dalyviams atsiskleidžia netikėtos išvalgos ir priimami sprendimai dėl konkrečių darbuotojų kompetencijų, organizacijos veiklos tobulinimo. Bendrai, „Erasmus+“ projektuose mokymosi elementas yra labai ryškus ir naudingas. Apie Panevėžio apskrities Gabrielės Petkevičaitės-Bitės viešosios bibliotekos įgyvendinto darbuotojų mobilumo projekto rezultatus skaitykite 1 priede.

Programos indėlis į sistemos kokybės gerinimą

„Erasmus+“ programoje dalyvaujančių suaugusiųjų švietimo įstaigų skaičius Lietuvoje yra santykinai mažas, kad turėtų sisteminių poveikį. Dėl didelės konkurencijos organizacijų dalyvavimas programoje yra fragmentuotas, o rezultatų tvarumas – neužtikrintas. Reikalinga labai stipri politinė lyderystė, kad suaugusiųjų švietimui skirtos lėšos būtų sutelktos ir kryptingai naudojamos sistemos kokybės gerinimui.

Vis dėlto, institucinio lygmens pokyčiai, kai mokantis iš užsienio kolegų yra kuriamos naujos neformalaus ugdymo paslaugos, pvz. bibliotekoje, prisideda prie Neformaliojo suaugusiųjų švietimo plėtros 2014–2016 metų veiksmų plano⁴⁴ ir Valstybinės švietimo 2013–2022 metų strategijos⁴⁵ įgyvendinimo. Be to, per projektų rezultatų sklaidą suaugusiųjų švietimo organizacijos užmezga ryšius su kitomis vietinėmis organizacijomis bei profesinėmis grupėmis ir toliau bendradarbiaudamos plečia projekto metu sukurtą turinį, pvz. mokymo programas pritaiko skirtingoms tikslinėms grupėms.

⁴⁴ Neformaliojo suaugusiųjų švietimo plėtros 2014–2016 metų veiksmų planas, 1 tikslas.

⁴⁵ Valstybinė švietimo 2013–2022 metų strategija, 1 ir 3 tikslas.

Veiksmų rezultatyvumo veiksniai

KA1 projektų rezultatyvumui didžiausią įtaką turi administracijos, ypač vadovų, palaikymas, nes padeda mobilumo vizituose dalyvavusiems suaugusiųjų švietėjams skleisti savo patirtį, įgyvendinti naujas iniciatyvas, ir tokiu būdu užtikrinti rezultatų tvarumą. Pastebėta, kad toks palaikymas dažnai kyla iš strateginio tikslo – plėsti organizacijos tarptautiškumą. KA2 atveju rezultatai labiausiai priklauso nuo darbų pasiskirstymo tarp projekto partnerių bei kitų organizacijų įtraukimo. Abiem atvejais projekto rezultatų pasiekti padeda dalyvių motyvacija ir koordinatoriaus administraciniai gebėjimai.

2.4.3. Efektyvumas

Bendradarbiavimas ir pasiskirstymas vaidmenimis tarp Europos Komisijos ir nacionalinės agentūros yra vertinamas teigiamai, tik jo efektyvumą mažina netinkamas veiklos planavimas, pvz. vėluojančios dotacijų sutartys, komunikacijos trūkumai ir nenumatytos papildomos veiklos. Pavyzdžiui, dėl vėluojančių dotacijos sutarčių ir ataskaitų formų iš Komisijos pusės nacionalinė agentūra negali rengti mokymų pareiškėjams, nes neturi visos reikiamos informacijos. Dėl personalo kaitos Europos Komisijoje, pvz. IT skyriuje, nėra užtikrinamas komunikacijos tęstinumas, todėl nacionalinei agentūrai tenka papildomas krūvis supažindinti naujus Europos Komisijos darbuotojus su programos įgyvendinimo praktika. Galiausiai, dėl iš anksto nesuplanuotų papildomų iniciatyvų, tokių kaip Europos suaugusiųjų mokymosi metai, Erasmus programos 30-metis, *Role Models*, padidėja darbo krūvis nacionalinei agentūrai. Šios pastabos yra aktualios ne tik suaugusiųjų, bet ir kitiems švietimo sektoriams.

Projektų vykdytojų teigimu, KA1 projektų įgyvendinimas yra daug efektyvesnis nei KA2. Pakeitus strateginių partnerysčių projektų finansavimo tvarką ir viso projekto administravimą paskyrus koordinuojančiam partneriui, labai padidėjo projekto koordinatoriaus administracinis krūvis. Be to, koordinatoriams kartais atsiranda papildomų sunkumų dėl skirtingo taisyklių traktavimo kai kuriose šalyse. Pastebima, kad dalis organizacijų, kartą buvusių projekto koordinatorėmis, daugiau šio vaidmens imtis nebenori ir kituose projektuose dalyvauja tik kaip partnerės.

Nors suaugusiųjų švietimo sektoriuje individualiam mobilumui skirtų lėšų apimtis augo, tačiau mobilumo dalyvių skaičius mažėjo.⁴⁶ Ir nors teikiamų KA1 paraiškų kasmet mažėjo, didžiausias sėkmės rodiklis 2016 m. tesiekė 26 proc. Tai rodo, kad esamų finansinių programos išteklių suaugusiųjų švietimo sektoriuje nepakanka programos poreikiui patenkinti. Projektų vykdytojų nuomonė dėl finansinių išteklių pakankamumo individualiems projektams skiriasi. Vis dėlto, KA2 atveju dažniau nei KA1, projektų įgyvendinimui, ypač kelionėms, skirtos lėšos buvo nepakankamos.

2.4.4. Suderinamumas ir papildomumas

Kaip ir kituose švietimo ir mokymo sektoriuose, taip ir suaugusiųjų švietime skirtingi „Erasmus+“ programos veiksmai yra tarpusavyje suderinami. Tačiau dėl mažo finansavimo tik labai nedaugelis įstaigų gali praktiškai pasinaudoti skirtingų programos veiksmų derinimo galimybėmis.

Be „Erasmus+“ programos, suaugusiųjų švietimo įstaigos Lietuvoje gali plėtoti tarptautinį bendradarbiavimą per Europos Komisijos iniciatyva įkurtą elektroninę suaugusiųjų švietėjų bendradarbiavimo ir gerosios patirties sklaidos platformą EPALE ir per programą „Nordplus“.

2.4.5. ES pridėtinė vertė ir tvarumas

„Erasmus+“ programos projektų, ypač KA2, pridėtinė vertė pasireiškia tuo, kad projekto partneriai tą patį metodą gali pritaikyti ir naudoti skirtingai, įkvėpti vieni kitus kurti, ieškoti originalių sprendimų. Be to, „Erasmus+“ programa daugeliui suaugusiųjų švietimo įstaigų Lietuvoje yra vienintelė ir reta galimybė įsitraukti į tarptautinę mokymosi visą gyvenimą erdvę. Didesnis finansavimas ženkliai prisidėtų prie programos rezultatų tvarumo, nes šiuo metu dėl didelės konkurencijos jis nėra užtikrinamas.

⁴⁶ ŠMPF duomenimis, 2014 m. KA1 projektuose suaugusiųjų švietimo sektoriuje dalyvavo 80 asmenų, 2015 m. -50, 2016 m. – 68.

2.5. Jaunimo neformalus ugdymas ir darbas su jaunimu

2.5.1. Tinkamumas ir prieinamumas

Iš visų „Erasmus+“ programai skirtų lėšų 10 proc. yra skiriama su jaunimu susijusiai veiklai. Nuolat augantis paraiškų skaičius rodo, kad „Erasmus+“ programos tikslai ir priemonės atitinka jaunimo sektoriaus poreikius Lietuvoje. Tačiau dėl didelės konkurencijos programoje gali dalyvauti tik stiprios ir patyrusios jaunimo organizacijos. Nuo 2012 iki 2013 metų gaunamų paraiškų skaičius padidėjo 30 proc., o nuo 2014 iki 2015 metų – 53 proc. Tuo metu finansuotų projektų skaičius, o kartu ir sėkmės procentas, tolygiai mažėjo: 2012 m. buvo finansuota 49 proc. paraiškų, 2013 m. – 41 proc., 2014 m. – 36 proc., o 2015 ir 2016 m. – 24 proc.⁴⁷ Nors finansuojamų projektų skaičius jaunimo srityje kasmet mažėja, jų finansavimas auga dėl didesnės projektų apimties.

Mažoms, nepatyrusioms jaunimo organizacijoms, organizacijoms iš nutolusių rajonų ir mažiau galimybių turintiems asmenims programos prieinamumą riboja didelė konkurencija, sudėtingas administravimas, nepakankami finansiniai ir žmogiškieji išteklių, projektų įgyvendinimo patirties trūkumas, silpni ryšiai su vietos partneriais. Visuose „Erasmus+“ programos jaunimo srities projektuose kasmet vidutiniškai dalyvauja 24 proc. mažiau galimybių turinčių asmenų.⁴⁸

Nacionalinės agentūros atstovų teigimu, „Erasmus+“ jaunimo srities tikslinė grupė Lietuvoje vis dar yra suvokiama gana siaurai ir formaliai – kaip moksleiviai, studentai ar kokia nors organizuota grupė, bet dažnai pamiršamas neorganizuotas, mažiau galimybių ar specialių poreikių turintis jaunimas. Jaunuolius, kurie nepriklauso jokiai švietimo sistemai, jokiai organizacijai, kurie nei mokosi, nei dirba, programai yra ypač sunku pasiekti. Jie kalba kitokia kalba nei švietimo ir sporto sričių tikslinės grupės, todėl jiems pasiekti yra reikalingos kitokios, labiau neformalios, priemonės.

Nacionalinė agentūra deda papildomas pastangas, kad pasiektų mažiau galimybių turintį jaunimą. Pavyzdžiui, „išvertė“ programos gaires į jauniems žmonėms labiau suprantamą kalbą, parengė ir paskelbė trumpą, žaismingą, vizualų programos pristatymą. Agentūra vykdo papildomą programos viešinimą regionuose, skatina organizacijas akredituoti Europos savanorių tarnybos įgyvendinimui savivaldybėse ir kuo platesnį savivaldybių dalyvavimą programoje. Savo iniciatyva JTBA kuria „palydėjimo sistemą“ (taiko įvairias priemones) mažiau galimybių turintiems pareiškėjams: platina metodinius leidinius, vykdo konsultacijas, koordinuoja regioninių konsultantų tinklą, kurie padeda jauniems žmonėms pateikti paraiškas.

Lietuvoje smarkiai plečiasi Europos savanorių tarnybos (EST) akreditaciją turinčių organizacijų tinklas. Per 2015 metus priimančiosios, siunčiančiosios ar koordinuojančiosios organizacijos statusą įgijo 59 organizacijos. Šiuo metu EST akreditaciją turinčių organizacijų yra 30 savivaldybių, tai yra tris kartus daugiau nei 2014 metais. Per 2014-2015 metus į Lietuvą atvyko 302 savanorių iš kitų Europos šalių, į kitas Europos valstybes išvyko 75 savanoriai iš Lietuvos.⁴⁹

Pastebima, kad nors ne visi „Erasmus+“ programoje nustatyti bendri prioritetai yra aktualūs Lietuvoje, laikui bėgant programos dalyviai prie jų prisiderina. Pavyzdžiui, prieš kelis metus nacionalinė agentūra gaudavo 1-2 paraiškas pabėgėlių integracijos tema, o šiais metais tokių projektų paraiškų sudaro apie 10 proc.⁵⁰ Taip pat daugėja pareiškėjų, kurių projektai skirti nedirbantiems ir nesimokantiems jauniems žmonėms ar radikalizmo temoms. Tokiu būdu, per programą bendri ES prioritetai pereina į Lietuvos kontekstą.

⁴⁷ JTBA veiklos ataskaitos: 2012, 2013, 2014, 2015, 2016.

⁴⁸ JTBA veiklos ataskaitos už 2014, 2015, 2016 metus. 2016 m. „Erasmus+“ jaunimo srities projektuose dalyvavo 5059 dalyviai, iš jų 1292 – mažiau galimybių turintys asmenys, 2015 m. iš 4341 dalyvio 915 buvo mažiau galimybių turintys asmenys, 2014 m. iš 4767 dalyvių 1196 buvo mažiau galimybių turintys asmenys.

⁴⁹ JTBA paskelbta informacija <http://jtba.lt/naujiemos/erasmus-rezultatai-lietuvoje-tukstanciai-dalyviu-ir-simtai-projektu/>, 2015.

⁵⁰ Interviu su JTBA atstovais.

2.5.2. Rezultatyvumas

Individualūs pokyčiai

Pats didžiausias „Erasmus+“ programos poveikis jaunam žmogui yra per tarpkultūriškumo patirtį įgytas sugebėjimas vertinti kitą asmenį, pripažinti kito vertybes ir išmokti dirbti kartu. Programa moko jaunimą taikiai gyventi su kitomis kultūromis ir, nepaisant skirtumų, siekti bendrų tikslų ir vykdyti bendras veiklas.

Mobilumo patirtis (KA1) ugdo jaunuolių bendrąsias kompetencijas, lavina socialinius įgūdžius, pagerina užsienio kalbų žinias, padidina įsidarbinimo galimybes. Jaunimo darbuotojai per mobilumą sustiprina savo profesines kompetencijas, išplečia profesinį tinklą, susipažįsta su naujomis darbo su jaunimu metodikomis. Strateginių partnerysčių (KA2) ir struktūrinio dialogo (KA3) projektai didina jaunų žmonių pasitikėjimą savimi, iniciatyvumą, gebėjimą generuoti idėjas, jas suplanuoti ir įgyvendinti, dirbti komandoje. Tokie projektai labai stiprina jaunų žmonių socialinius įgūdžius, padeda įgyti drąsos, socialinio pasitikėjimo.

Dalyvaudami Europos savanorių tarnybos (EST) projektuose, vykdydami ne tik ilgalaikę, bet ir trumpalaikę savanorišką veiklą kitoje šalyje, jaunuoliai tampa savarankiškesni, išmoksta greičiau priimti sprendimus, įgauna pasitikėjimo savimi. Jie geriau pažįsta save, kitas kultūras, įgyja daugiau tolerancijos, sustiprėja jų bendravimo įgūdžiai. Projektų vykdytojai pastebi, kad savanoriška veikla yra ypač naudinga jaunuoliams, turintiems mažiau galimybių, pvz. augusiems globos namuose, nes suteikia jiems neįprastos patirties – būti davėjo vaidmenyje.

Instituciniai pokyčiai

Projektų vykdytojų teigimu, jaunimo darbuotojų mobilumo projektai prisideda prie žmogiškųjų išteklių organizacijoje stiprinimo, padeda tobulinti projektų valdymo įgūdžius, plėsti partnerių tinklą, atsiranda galimybės aktyviau dalyvauti kituose projektuose, per projektų rezultatų sklaidą įtraukti vietos bendruomenę. Jaunimo mainų projektai leidžia išplėsti jaunimo organizacijų veiklos įvairovę, labiau įtraukti jaunimą į organizacijos veiklą.

Strateginių partnerysčių projektai per ilgesnės trukmės veiklas ugdo organizacijos gebėjimus plėtoti inovacijas, kurti metodikas, kitus išliekamąją vertę turinčius produktus, kuriais gali naudotis organizacijos įvairiose ES šalyse. Taip pat šie projektai stiprina jaunimo srities organizacijų bendradarbiavimą su kitomis Lietuvos ir užsienio šalių organizacijomis, skatina tarpsektorinį bendradarbiavimą, pvz. su verslo įmonėmis.

Europos savanorių tarnybos atveju, priimančios organizacijos, kurdamos jaunimui skirtas tobulėjimo galimybes, pačios tobulina savo veiklos struktūrą. Pavyzdžiui, norėdamos gauti EST akreditaciją, organizacijos turi atitikti tam tikrus reikalavimus: reguliariai organizuoti susitikimus su jaunimu, planuoti veiklą, vykdyti jos aptarimą. Tokiu būdu į savo kasdieninę veiklą jos įdiegia naują struktūrą, kuri padeda tobulinti organizacijos veiklą. Be to, organizacijos, nuolat priimančios naujus ir dažnai skirtingus žmones, įgauna daugiau lankstumo, nes nuolat tobulina įvedimo procedūras, ieško naujų būdų, kaip įgalinti savanorį. Kelis metus iš eilės savanorius priimančiose organizacijose pastebimi organizacijos kultūros pokyčiai: daugėja atvirumo, tolerancijos, pagarbos. Galiausiai, iš užsienio atvykstantys savanoriai perduoda kitų šalių patirtį, ir tokiu būdu padeda Lietuvos organizacijoms tobulinti savo veiklą.

Tiek projektų vykdytojai, tiek ir nacionalinės agentūros atstovai pripažino, kad „Erasmus+“ programa sudaro organizacijoms geras sąlygas mokytis. Net jei organizacijoms ir nepavyksta pasiekti suplanuotų rezultatų, pvz. atvykęs savanoris nutraukia savo veiklą, apmąstyta patirtis įgalina jas veikti sąmoningiau, geriau pažinti save ir kitus, mokytis iš klaidų, tobulėti. Tačiau tokiam poveikiui pasiekti reikalinga sąlyga – organizacijos pasirengimas mokytis ir keistis.

Pastebimas stiprus Youthpass poveikis tiek savanoriams, tiek organizacijoms Lietuvoje. Per Youthpass ne tik fiksuojama savanorių įgyta patirtis, bet ir suteikiama struktūra visam projektui: savanoris ir organizacija kelia mokymosi tikslus, įvardina kompetencijas, kurias nori įgyti, planuoja veiksmus, stebi pažangą, pildo dienoraščius. Be to, jaunimas naudoja Youthpass ieškodami darbo, ir darbdaviai Lietuvoje po truputį jau pradeda jį atpažinti. Neformalioju būdu įgytas kompetencijas jau pripažįsta ir Lietuvos aukštosios mokyklos: nuo 2018 metų stojantiejiems už tarptautinę ar nacionalinę savanorystę ne trumpesnę nei 3 mėnesiai bus papildomai skiriama 0,25 balo.

Programos indėlis į sistemos kokybės gerinimą

„Erasmus+“ ir prieš tai buvusio programos buvo ir yra reikšmingas finansinis, metodinis ir turinį kuriantis instrumentas, kuris padeda kryptingai plėtoti nacionalinę jaunimo politiką Lietuvoje. Programa yra svarbus išteklius,

vykdant jaunimo darbuotojų mokymus, keliant jaunimo reikalų koordinatorių kvalifikaciją, plėtojant mažiau galimybių turinčio jaunimo integraciją, suteikiant turinį atvirų jaunimo centrų ir nevyriausybinių organizacijų veiklai. Savanoriškos veiklos modelis niekur nedirbantiems ir nesimokantiems jaunuoliams, panaudojant jaunimo garantijas, Lietuvoje buvo kuriamas, pasinaudojant Europos savanorių tarnybos pavyzdžiu. Be to, programa prisidėjo prie neformaliojo ugdymo būdu įgytų kompetencijų pripažinimo Lietuvoje.⁵¹

Nustatyta, kad Europos savanorių tarnyba (EST) daro didelę įtaką bendruomenėms.⁵² Bendruomenės, kurios pirmą kartą priėmė EST savanorį, pakeitė savo požiūrį ir suvokimą apie kitų šalių žmones: sulaužė vyravusius stereotipus, pradėjo domėtis kitų šalių kultūra, bandyti labiau suprasti ir pasitikėti svetimšaliais. Bendraudamos su savanoriais iš užsienio šalių, bendruomenės pradeda reflektuoti save, pastebi savo stipriąsias ir silpnąsias puses. Dalyvavimas EST programoje skatina kelti klausimus, abejoti ir permąstyti įsitvirtinusių bendruomenės veikimo principus ir nuostatas. Iš savanorių vietos žmonės mokosi tolerancijos, supratingumo. Taip pat pastebėta, kad įgyvendinant EST programą, didėja bendruomenių sutelktumas. Vietiniai tampa aktyvesni, įsitraukia į savanorių organizuojamas veiklas, plečiasi bendruomenių socialinis tinklas. Galiausiai, keičiasi bendruomenės narių požiūris į savanorišką veiklą. Ji suvokiama ne vien kaip pagalba ar asmeninė savanorio tobulėjimo programa, bet ir kaip galimybė mokytis iš kitų kultūrų, gauti naujų idėjų, keisti nusistovėjusias nuostatas.

Struktūrinio dialogo (KA3) projektų poveikis Lietuvoje priklauso nuo vietos savivaldybių požiūrio į jaunimo politiką, tikslinės grupės įtraukimo ir bendradarbiavimo su kitomis organizacijomis. Pastebima, kad tose savivaldybėse, kuriose aktyviai veikia jaunimo reikalų koordinatorius, jaunimo organizacijos užmezga glaudesnius ryšius su sprendimų priėmėjais, intensyviau ir sėkmingiau vystomas tarpsektorinis bendradarbiavimas. Jaunimo įtraukimas į visus projekto etapus ne tik užtikrina jaunimo paramą projekto veikloms, bet ir plėtoja jaunimo lyderystę, bendradarbiavimą, stiprina jaunų žmonių gebėjimus ir socialinį aktyvumą. Galiausiai, platus jaunimo organizacijų įtraukimas padeda suburti kritinę masę, kuri yra būtina sisteminiam poveikiui pasiekti, pavyzdžiui, skatinti jaunimo domėjimąsi viešąja politika arba pagerinti politinio atskaitingumo kultūrą. Apie sėkmingą struktūrinio dialogo projektą „Žinau, ką renku“ skaitykite 1 priede.

Veiksmų rezultatyvumo veiksniai

Jaunimo srityje bendra visų „Erasmus+“ programos veiksmų rezultatyvumo sąlyga yra tinkama partnerystė ir bendradarbiavimas tarp partnerių. Projektai pasiekia savo tikslus tuomet, kai visi partneriai yra motyvuoti lygiomis dalimis prisidėti prie projekto įgyvendinimo, priderinti prie biudžeto apribojimų ir pan. Taip pat prie visų projektų sėkmės labai prisideda patyrę koordinatoriai. Galiausiai, rezultatai organizacijos ir sisteminiame lygmenyje gali būti pasiekti tik tuo atveju, kai yra veiklos nuoseklumas ir tęstinumas.

Mobilumo projektų (KA1) rezultatyvumui svarbus veiksnys yra jų tikslingumas. Pastebėta, kad sėkmingesni būna tie projektai, kuriuos įgyvendina jaunimo srityje patyrusios organizacijos, kurių darbuotojai gali užtikrinti neformaliojo ugdymo proceso tęstinumą. Taip pat šio veiksmo projektų rezultatai labai priklauso nuo dalyvių atrankos. Pasitaiko atvejų, kai dėl netinkamos atrankos jaunimo darbuotojų mobilumo projektuose dalyvauja asmenys, nesusiję su jaunimo veikla, todėl ir jų dalyvavimas projekte neduoda laukiamų rezultatų. Pavyzdžiui, EST projektai realią naudą atneša toms organizacijoms, kurios tikslingai kelis metus iš eilės priima savanorius iš užsienio.

Strateginių partnerysčių (KA2) projektų rezultatyvumas priklauso nuo projekto valdymo, ypač koordinavimo ir stebėsenos proceso, jo skaidrumo ir atvirumo, taip pat nuo koordinatoriaus patirties ir partnerių noro mokytis, nes kuriant inovacijas jis yra būtinas. Per daug didelis organizacijų įsitraukimas į skirtingus projektus dažnai turi neigiamos įtakos jų kokybei, nes joms pritrūksta laiko ir galimybių įsigilinti į projekto veiklas. Politinių reformų rėmimui (KA3) skirtų projektų rezultatai ypač priklauso nuo tikslinės grupės ir kitų organizacijų įtraukimo į projekto veiklas.

Savanorių pritraukimas labai padidina projektų rezultatyvumą. Pavyzdžiui, socialinio verslo plėtrai skirtu strateginių partnerysčių projekto metu Lietuvoje ir Latvijoje buvo sukurtas naujas ir unikalus savipagalbos tinklas, į kurį įsijungė ne tik socialinio, bet ir tradicinio verslo atstovai, nevyriausybinių organizacijų, valstybinių institucijų darbuotojai. Šio tinklo veikla ne tik padėjo projekto dalyviams plėtoti socialinio verslo idėjas, bet ir užtikrino rezultatų tvarumą. Projekto

⁵¹ Interviu su SADM jaunimo skyriaus vedėja.

⁵² Sandra Navickaitė, „Europos savanorių tarnybos poveikio bendruomenėms tyrimas, 2016.

poveikis - 47 veikiančios socialinio verslo iniciatyvos, palankesnė socialinio verslo aplinka. Daugiau apie projektą „Making Good Deeds Profitable“ skaitykite 1 priede.

Iššūkiai ir sunkumai, įgyvendinant programos veiksmus

Dėl stipriai išskaidyto ir fiksuoto KA1 veiksmui skirtu biudžetu nacionalinė agentūra negali užtikrinti tolygios finansuojamų projektų kokybės. Kadangi ši veiksmą sudaro 3 skirtingos veiklos, kurios papildomai skaidomos pagal tai, ar jos yra įgyvendinamos su partneriais iš Programos šalių ar Partnerių šalių, agentūra turi atmesti aukštesnės kokybės projektus vienoje veiklose ir finansuoti žemesnės kokybės projektus kitose veiklose. Taip pat ir dėl programos lėšų skirstymo į 3 šaukimus per metus finansuojamų projektų kokybė yra netolygi, nes priklauso nuo gaunamų paraiškų kokybės kiekvieno šaukimo metu.

Nacionalinė agentūra susiduria su iššūkiu dėl vykdomų projektų kokybės vertinimo. Riboti finansiniai ištekliai neleidžia agentūros darbuotojams vietoje patikrinti kiekvieno projekto įgyvendinimo kokybės. Be to, agentūra neturi galimybių vykdyti rezultatų stebėsenos projektui pasibaigus. Galiausiai, neturėdama prieigos prie kitų šalių vykdomų projektų pvz. KA2, agentūra negali įvertinti Lietuvoje pasiektų programos rezultatų kitų šalių kontekste.

Projektų vykdytojai taip pat susiduria su finansiniais iššūkiais. Pavyzdžiui, jų teigimu, į Lietuvą atvykstantiems savanoriams skirti pragyvenimo įkainiai yra per maži, kad jie galėtų oriai pragyventi be papildomų lėšų. KA3 projektų įgyvendinimas reikalauja didesnių pastangų ir išteklių nei KA1, todėl jiems skiriamos dotacijos turėtų būti didesnės. Projektų vykdytojams aktualu būtų didinti paramos dalį, kuri yra numatyta susitikimams su politikais organizuoti.

2.5.3. Efektyvumas

Bendradarbiavimas ir pasiskirstymas vaidmenimis tarp Komisijos ir nacionalinės agentūros, programos įgyvendintojų požiūriu, yra efektyvus ir funkcionalus. Išskyrus kai kuriuos specifinius klausimus, pvz. dėl viešųjų pirkimų, apsiikeitimas informacija vyksta operatyviai. Teigiamai vertinamas veiklos reglamentavimas, nes jis užtikrina aiškumą ir vienodą klausimų supratimą, sprendimų pagrįstumą, nepalieka vietos asmeninėms interpretacijoms ir spekuliacijoms. Nacionalinė administracija (SADM) yra patenkinta nacionalinės agentūros darbu, tačiau agentūra norėtų sklandesnio tarpusavio bendradarbiavimo ir nuoseklesnio darbo užtikrinant ministerijų bendradarbiavimą įgyvendinant programą Lietuvoje.

Sujungus atskiras programas į vieną, programos įgyvendinimo efektyvumas jaunimo srityje Lietuvoje sumažėjo. KA1 veiksmą sudaro 3 skirtingo pobūdžio veiklos: jaunimo mainai, Europos savanorių tarnyba ir jaunimo bendradarbiavimas, taip pat ir KA2 apima inovacijų skatinimą ir gerosios patirties dalinimosi projektus, prie kurių papildomai buvo pridėtos tarptautinės jaunimo iniciatyvos. Dėl tokios skirtingų veiklų įvairovės viename veiksmo padaugėjo atvejų, kai pareiškėjai pateikia paraiškas ne į tą veiklą ir dėl to negauna finansavimo. Nacionalinei agentūrai kyla sunkumų viešinant programą ir išaiškinant pareiškėjams jos struktūrą. Nors IT įrankiai patobulėjo, tačiau vis dar sudėtinga apdoroti duomenis, nes projektai nėra išfiltruojami pagal skirtingas veiklos rūšis, taigi padidėjo ir administracinė našta.

Tiek projektų vykdytojų, tiek ir nacionalinės agentūros atstovų teigimu, atskirų programų sujungimas ženkliai sumažino galimybes jauniems žmonėms aktyviai dalyvauti „Erasmus+“ programoje. Jos prieinamumą mažina pasikeitę veiklų prioritetai, išaugusi konkurencija, sudėtinga paraiškos forma ir didelis projektų įgyvendinimo administracinis krūvis. Aktyvaus dalyvavimo ir pilietiškumo ugdymo prioritetus pakeitus užimtumo didinimu, jaunimo srities atstovams, jų teigimu, yra keliamas sunkiai pasiekiamas tikslas – švietimo programos pagalba išspręsti jaunimo nedarbo problemas. Atvėrus programos jaunimo dalį naujiems pareiškėjams, tas pats nebuvo padaryta kitose srityse, todėl konkurencija jaunimo srityje išaugo, o galimybių jaunimo organizacijoms dalyvauti kitose programos srityse, pavyzdžiui, bendrojo ugdymo, neatsirado. Nors „Erasmus+“ programos jaunimo srities tikslai yra orientuoti į jaunimą, be kita ko, turintį mažiau galimybių, projektų paraiškos formos yra pernelyg sudėtingos, kad jauni žmonės galėtų savarankiškai jas užpildyti, o jaunoms, patirties neturinčioms jaunimo organizacijoms dalyvauti programoje nėra galimybių dėl didelio administracinio krūvio.

Nacionalinės agentūros atstovų teigimu, jaunimo srities tikslinės grupės poreikiai yra kitokie nei kitų programos sričių. Jaunimas yra spontaniškas, jie nori vyksti į mainus iš karto, kai tik susipažįsta su naujais partneriais, jiems sunku yra

strategiškai planuoti ir ilgai laukti rezultatų. Todėl programos veiksmų įgyvendinimas jaunimo srityje turėtų būti ypač lankstus ir prieinamas. Atsižvelgiant į išvardintas problemas ir jaunimo poreikius, „Erasmus+“ programos prieinamumą jaunimui ir jaunimo organizacijoms padidintų aiškesnė programos struktūra, paprastesnė paraiškos forma ir lengvesnis projektų administravimas. Taip pat svarstyтина galimybė pavienių asmenų judumo paraiškas (KA1) teikti reguliariai, mažinti administracinius reikalavimus jaunoms organizacijoms ir lengvinti konkurencines sąlygas.

Projektų biudžeto formavimas, taikant fiksuotas sumas, jaunimo srityje Lietuvoje yra vertinamas kaip labai teigiamas „Erasmus+“ programos pokytis. Jis palengvino administracinį darbą projekto dalyviams, nes biudžeto planavimas dabar užima gerokai mažiau laiko, yra daug paprasčiau parengti projekto paraišką ir ataskaitą, o projekto įgyvendinimo metu galima lanksčiau valdyti biudžetą. Be to, sumažėjus finansinės atskaitomybės krūviui, projektų vykdytojai gali labiau koncentruotis į veiklų įgyvendinimą ir rezultatų pasiekimą. Nacionalinei agentūrai tapo lengviau tikrinti ir tvirtinti ataskaitas, nes sumažėjo atsiskaitymo dokumentų.

Nacionalinės agentūros atstovų teigimu, IT įrankių naudojimas, palyginus su 2014 m., patobulėjo. Vis dėlto, programos administravimui skirtų IT įrankių skaičius yra gerokai per didelis. Dėl to kyla sunkumų, perkeliant duomenis iš vienos sistemos į kitą, atsiranda papildomas darbo krūvis. Patogiausia būtų turėti vieną naują įrankį, kuris leistų apskaitos ir programos administravimo programoms patikrinti (angl. *double check*) viena kitos duomenis, nes šiuo metu to padaryti nėra galimybių. Projektų vykdytojai teigiamai vertina projekto paraiškų ir ataskaitų teikimą elektroniniu formatu, tačiau Mobility Tool, jų manymu, yra tobulintinas. Pavyzdžiui, šis įrankis nesuteikia galimybės KA2 projektų koordinatoriams sujungti atskirų projekto dalyvių pateiktų duomenų į bendrą ataskaitą. Dėl to jie turi parengti papildomą klausimyną, kad surinktų informaciją iš partnerių.

Esami finansiniai ištekliai neatitinka programos įgyvendinimo poreikių jaunimo srityje Lietuvoje. Tą rodo smarkiai išaugusi konkurencija dėl programos lėšų ir per 4 metus beveik dvigubai sumažėjęs sėkmės procentas, nors paraiškų kokybė išliko aukšta. Tokia situacija labai vargina pareiškėjus, nes dalyvavimas programoje reikalauja daug pastangų, nepatenkina lūkesčių ir yra didelė kliūtis jaunimo organizacijų veiklos plėtrai.

Paramą gavusių jaunimo srities atstovų teigimu, projektams skiriamų lėšų nepakanka numatytiems rezultatams pasiekti. Pavyzdžiui, „Erasmus+“ programoje taikomi savanorių pragyvenimo įkainiai, palyginus su ankstesne programa, yra nepakitę, nors pragyvenimo kaštai yra gerokai išaugę. Be to, savanoriai, skirtingai nei studentai, Lietuvoje neturi ypatingo statuso, kuris jiems suteiktų kai kurias nuolaidas. Savanorių kortelė ne visur pripažįstama. Dėl mažo kišenpinigių dydžio savanoriams Lietuvoje yra sunku pragyventi, o priimančioms organizacijoms – užtikrinti jiems tvarkingą būstą. Lietuvos organizacijoms tampa vis sunkiau pritraukti užsienio savanorius. Strateginių partnerysčių projektų vykdytojai pastebi, kad dėl skirtingų įkainių yra vengiama bendradarbiauti su partneriais, kurių šalyse yra nustatyti mažiausi įkainiai, tarp jų ir Lietuva, o projektų dalyviai tose šalyse jaučiasi diskriminuojami.

Nacionalinės agentūros turimi finansiniai ir žmogiškieji ištekliai taip pat nėra pakankami programos administravimo poreikiams patenkinti. Nors Europos Komisija didina programos veiklos apimtį ir išaugusio biudžeto administravimui skiriamas lėšas, nacionalinis finansavimas agentūrai mažėja. Agentūros turimų išteklių užtenka tik finansinei projektų atskaitomybei užtikrinti, o agentūra norėtų skirti daugiau dėmesio įgyvendinamų projektų kokybės stebėsenai. Dėl ribotų išteklių agentūra negali patenkinti didelio dalyvių mokymų poreikio. Šį trūkumą pastebi ir jaunimo srities atstovai. Galiausiai, papildomos priemonės, skirtos mažiau galimybių turinčioms tikslinėms grupėms pritraukti, yra vykdomos mažesne apimtimi nei reiktų rezultatams pasiekti.

2.5.4. Suderinamumas ir papildomumas

Skirtingi „Erasmus+“ programos veiksmi sudaro sąlygas jaunimo srityje dirbančioms organizacijoms plėtoti savo kompetenciją, gebėjimus ir potencialą. Dažniausiai nepatyrusios organizacijos pradeda dalyvauti programoje per jaunimo mainų projektą, paskui vykdo jaunimo darbuotojų mobilumo, arba EST projektus ir, galiausiai, strateginių partnerysčių projektus. Investuodamos į jaunus žmones, organizacijos plečia savo veiklą. Pavyzdžiui, patyrusios EST organizacijos Lietuvoje veikia kaip mažos savanorių agentūros: skleidžia informaciją apie savanorišką darbą, „Erasmus+“ programos teikiamas galimybes, dalinasi savo patirtimi, vykdo mentorių mokymus. Tokiu būdu jos tampa svarbiais ir patikimais nacionalinės agentūros partneriais, ypač viešinant programą regionuose.

„Erasmus+“ yra pagrindinė tarptautinio mobilumo, tarptautinio strateginio bendradarbiavimo ir pilietiškumo stiprinimo programa Lietuvoje. Taip pat ji yra pagrindinis finansavimo šaltinis neformaliajam jaunimo ugdymui ir savanorystės plėtrai. Nacionalinės jaunimo politikos įgyvendinimui skiriamas finansavimas yra labai ribotas, skirtas vietos lygmens veikloms, o kitų alternatyvų „Erasmus+“ programai jaunimo srities atstovai Lietuvoje neįvardino.

2.5.5. ES pridėtinė vertė ir tvarumas

„Erasmus+“ ir anksčiau buvusios programos išlieka didžiausiais ir pagrindiniais jaunimo veiklos donorais Lietuvoje. Tai yra pagrindinis tarptautinio bendradarbiavimo finansavimo įrankis jaunimo srityje. Be programos jaunimo organizacijų, savanoriško darbo ir pilietinio aktyvumo plėtra Lietuvoje vyktų lėčiau ir ilgiau.

„Erasmus+“ programa jaunimo srityje Lietuvoje yra labai populiari, konkurencija dėl lėšų – didelė, o gaunamų paraiškų kokybė – aukšta, todėl galima teigti, kad programa galėtų efektyviai įsisavinti dar didesnę biudžetą. Atsižvelgiant į gaunamų paraiškų kokybę, jau šiuo metu nacionalinė agentūra galėtų finansuoti 2-3 kartus daugiau projektų. Pagrindinis iššūkis didesnio biudžeto įsisavinimui būtų administracinių agentūros išteklių didinimas. Nacionalinės administracijos (SADM) atstovų teigimu, finansavimas agentūrai galėtų būti padidintas, esant pagrįstam poreikiui.

3. VERTINIMO IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

Programos rezultatyvumas

Švietimo ir mokymo sektoriuose Programa (ypač KA1) reikšmingai prisidėjo keliant dalyvių gebėjimų ir įgūdžių lygį, daugiausia bendrųjų kompetencijų. Mobilumo vizitų dalyviai išplėtė savo pasaulėžiūrą, skirtingų kultūrų supratimą, įgijo daugiau tolerancijos. Padidėjo studentų noras mokytis ir galimybės įsidarbinti. Dėl programos veiklų gerėjo dalyvių užsienio kalbų, daugiausia anglų kalbos, mokymasis. Tam įtakos turėjo ir dalyvavimas parengiamuosiuose kalbos kursuose. Dėstytojai ir mokytojai pagerino savo profesines žinias, tapo atviresni pokyčiams, iš užsienio kolegų pasisėmė naujų idėjų ir įkvėpimo. Kartu pastebima, kad pedagogų kvalifikacijos kėlimas yra nepakankamai siejamas su mokinių poreikiais, ypač bendrojo ugdymo sektoriuje.

Jaunimo srityje dalyvavimas programoje padidino jaunuolių bendrąsias kompetencijas, paskatino jaunimo pilietiškumą, atvirumą kitoms kultūroms, gebėjimą įveikti kultūrinius skirtumus dėl bendro tikslo. Programos įtaka stiprinant ryšį tarp jaunimo neformalaus ugdymo ir darbo rinkos nebuvo tokia ryški. Kelis metus iš eilės programoje dalyvaujančiose jaunimo organizacijose pastebimi kultūros, veiklos kokybės ir struktūriniai pokyčiai. Organizacijose daugėja atvirumo, tolerancijos ir pagarbos kitataučiams, kitų kultūrų atstovams, atsiranda daugiau lankstumo, stiprėja tarpsektorinis bendradarbiavimas. Programa taip pat sustiprino nacionalinės jaunimo politikos įgyvendinimą per jaunimo darbuotojų mokymus, jaunimo reikalų koordinatorių kvalifikacijos kėlimą, savanoriškos veiklos plėtrą. Pavyzdžiui, savanoriškos veiklos modelis niekur nedirbantiems ir nesimokantiems jaunuoliams Lietuvoje buvo kuriamas, pasinaudojant Europos savanorių tarnybos pavyzdžiu.

Aukštojo mokslo ir profesinio mokymo įstaigų dalyvavimas programoje reikšmingai prisidėjo prie jų tarptautiškumo didinimo. Dėl atvykstančių studentų srautų, dėstytojų mobilumo ir strateginių partnerystės Lietuvos aukštosiose mokyklose formuojasi dvikalbė studijų aplinka, daugėja jungtinių studijų programų, auga narystė tarptautinėse organizacijose ir tinkluose. Stiprindama aukštojo mokslo tarptautiškumą, programa tiesiogiai įgyvendina Valstybinę studijų, mokslinių tyrimų ir eksperimentinės (socialinės, kultūrinės) plėtros 2013–2020 metų plėtros programą. Be to, „Erasmus+“ buvo pagrindinis įrankis, įgyvendinant Aukštojo mokslo tarptautiškumo skatinimo 2013–2016 metų veiksmų planą.

Programa reikšmingai prisidėjo prie mokslo ir studijų kokybės gerinimo ir inovacijų diegimo švietimo ir mokymo įstaigų lygiu, ypač aukštojo mokslo ir profesinio mokymo sektoriuose. Pastebimai keičiasi programoje dalyvaujančių organizacijų kultūra: daugėja atvirumo, drąsos eksperimentuoti, išbandyti naujoves, mokytis. Stiprėja bendradarbiavimas organizacijų viduje, plėtojami ir stiprinami santykiai su vietos ir užsienio partneriais. Gerėja švietimo ir mokymo įstaigų, ypač profesinio rengimo, ir privataus sektoriaus bendradarbiavimas, tačiau darbdavių įsitraukimas į programą yra per mažas sisteminiam poveikiui pasiekti.

Dalyvaudamos programoje, visų švietimo ir mokymo sektorių organizacijos pasiektais rezultatais prisideda prie Valstybinės švietimo 2013-2022 metų strategijos įgyvendinimo ir padeda siekti vieno iš strateginių 2014-2020 metų nacionalinės pažangos programos tikslų – Skatinti mokytis visą gyvenimą. Lietuvos profesinės mokyklos pasiektais rezultatais prisidėjo prie nacionalinio Profesinio mokymo plėtros 2014–2016 metų veiksmų plano ir Užimtumo didinimo 2014–2020 metų programos įgyvendinimo, o suaugusiųjų švietimo organizacijos – prie Neformaliojo suaugusiųjų švietimo plėtros 2014–2016 metų veiksmų plano. Per „Erasmus+“ Lietuvos bendrojo ugdymo sektoriuje diegiama STEM programa, stiprinamos IKT kompetencijos, kuriamos ugdymo metodikos mokiniams su specialiaisiais poreikiais, stiprinamas sektorinis ir tarpsektorinis bendradarbiavimas. Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklų projektų rezultatai, kai užsienio kolegų pavyzdžiu kuriama atvira ugdymo aplinka, atitinka nacionalinius siekius, tokius kaip Geros mokyklos koncepcija.

Programa prisidėjo Lietuvoje diegiant Europos Sąjungos skaidrumo bei pripažinimo priemones, tokias kaip ECTS, ECVET, Europass ir Youthpass, skleidžiant gerą patirtį, ugdant jaunimo pilietiškumą, didinant pažeidžiamų grupių integraciją ir plečiant švietimo ir mokymo tarptautiškumą. Tačiau programos poveikis labiau pasireiškė instituciniu nei viešosios politikos lygmeniu.

Siekdama palaikyti studentų ir dėstytojų mobilumo apimtį ir tęstinumą aukštojo mokslo sektoriuje, Lietuva skyrė papildomą finansavimą iš nacionalinio biudžeto viso programos „Erasmus+“ ir prieš tai buvusių programų įgyvendinimo metu. Nacionalinė agentūra jaunimo srityje, siekdama padidinti programos prieinamumą mažiau galimybių turinčiam jaunimui, rengė šiai tikslinei grupei labiau suprantamas programos viešinimo priemones, subūrė bendradarbiaujančių organizacijų tinklą nutolusiuose regionuose. Individualių projektų lygmeniu programos rezultatyvumą labai padidino savanorių pasitelkimas, bendruomenės įtraukimas ir projektų vykdytojų taikomi sprendimai efektyviam valdymui užtikrinti.

Pastebimi programos veiksmų rezultatyvumo skirtumai. Pavienių asmenų judumo mokymosi tikslais rezultatai didžiausią poveikį turi individui, nors dėl masiškumo, tęstinumo ir lyderystės šis veiksmas duoda pastebimų rezultatų ir institucijoms. Tuo tarpu bendradarbiavimas inovacijų ir keitimosi gerą patirtimi tikslais labiau keičia ugdymo, mokymo ir studijų turinį ir stiprina organizacijų partnerystę, o Europos savanorių tarnybos projektai turi įtakos vietos bendruomenių raidai.

Labai reikšmingą įtaką programos veiksmų rezultatyvumui turi finansavimo apimtys veiksnyms, nes nuo jo priklauso, ar užtikrinamas dalyvavimo masiškumas ir tęstinumas, ar susidaro kritinė masė pokyčiams. Lietuvoje šiuo atžvilgiu yra gana ryškūs skirtumai tarp sektorių. Aukštojo mokslo sektoriuje, kuriai skiriama didžiausia programos finansavimo dalis ir kuri yra papildomai remiama iš nacionalinio biudžeto bei ESF lėšų, programos rezultatyvumas yra didžiausias. Instituciniai pokyčiai taip pat pastebimi profesinėse mokyklose, tačiau bendrojo ugdymo ir suaugusiųjų švietimo sektoriuose programos rezultatyvumas labiausiai pasireiškia individualiu ir kai kuriais atvejais instituciniu lygmeniu.

Švietimo ir mokymo sektoriuose Lietuvoje programos „Erasmus+“ rezultatyvumo pokyčių dėl „Mokymosi visą gyvenimą“ ir „Veiklus jaunimas“ programų integravimo nepastebėta. Jaunimo srityje toks integravimas sukėlė daugiau sumaišties ir, projektų vykdytojų bei nacionalinės agentūros nuomone, sumažino programos prieinamumą jauniems žmonėms, mažiau patirties turinčioms jaunimo organizacijoms ir organizacijoms iš atokesnių rajonų.

Lietuvoje pavienių asmenų judumui skirtas programos biudžetas yra pakankamas tik aukštojo mokslo sektoriuje. Didžiausias nepatenkintas pavienių asmenų judumo poreikis yra bendrojo ugdymo ir suaugusiųjų švietimo sektoriuose. Atsižvelgiant į mobilumo projektų teikiamą naudą ir į bendrojo ugdymo svarbą augančiai kartai, šiai sričiai skiriamas programos finansavimas yra neproporcingai mažas, kad užtikrintų dalyvavimo masiškumą ir numatytų rezultatų pasiekimą. Strateginių partnerystės finansavimui skirtas biudžetas yra gerokai per mažas visuose sektoriuose, nes esamas poreikis yra 3 kartus didesnis. Taip pat ir jaunimo srityje visiems programos veiksams numatytas biudžetas yra neproporcingai mažas.

Lietuvoje aukštojo mokslo įstaigoms didžiausią iššūkį kelia pavienių asmenų judumo tarp Programos šalių ir šalių Partnerių (KA107) projektų įgyvendinimas. Tuo tarpu bendrojo ugdymo įstaigos labiausiai akcentuoja sunkumus, susijusius su paraiškų pildymu, nepakankamu finansavimu, nepakankamai lanksčiu administravimu ir ne visuomet patenkinama mokymo kursų užsienyje kokybe. Jaunimo srityje nacionalinė agentūra susiduria su iššūkiu, kaip užtikrinti

įgyvendinamų projektų kokybę, kai jų patikrai skirti ištekliai yra riboti, o rezultatų stebėsenos sistema nėra sukurta. Dėl žemų Lietuvai nustatytų fiksuotų įkainių atvykstančius savanorius priimančioms organizacijoms kyla iššūkis tinkamai jais pasirūpinti, o KA2 projektų vykdytojams – pritraukti tinkamos kvalifikacijos ekspertus.

Lietuvoje pastebima, kad įprastos ir formalios programos rezultatų viešinimo priemonės, tokios kaip vizito patirčių pristatymas kolektyvo susirinkime, nėra veiksmingos poveikio prasme. Jas siūloma keisti paveikesnėmis, labiau strategiškai orientuotomis ir vadovų palaikomomis veiklomis, pvz. profesinėmis dirbtuvėmis, veiklos stebėjimu, didesnės apimties ir trukmės kvalifikacijos tobulinimo renginiais. Taip pat pastebima, kad veiksmingos yra reguliarios ir skirtingų sričių partnerius įtraukiančios veiklos, nes jos formuoja dalinimosi patirtimi praktiką ir atveria rezultatų pritaikymo skirtinguose sektoriuose galimybes.

Programos efektyvumas

Bendradarbiavimas ir pasiskirstymas vaidmenimis tarp Europos Komisijos ir nacionalinių agentūrų Lietuvoje yra efektyvus, išskyrus kai kuriuos specifinius klausimus, pvz. dėl viešųjų pirkimų patikrų. Programos administravimo reglamentavimas užtikrina aiškumą ir vienodą klausimų supratimą, sprendimų pagrįstumą, tačiau pernelyg didelis detalizavimas mažina administravimo lankstumą. Nacionalinė administracija (ŠMM ir SADM) teigiamai vertina nacionalinių agentūrų darbo kokybę.

Sujungus „Mokymosi visą gyvenimą“ ir „Veiklus jaunimas“ programas į vieną, programos įgyvendinimo efektyvumas švietimo ir mokymo sektoriuje Lietuvoje padidėjo, o jaunimo srityje, priešingai, - sumažėjo. Programos struktūra jaunimo srityje yra per daug sudėtinga, todėl sukelia papildomų viešinimo, paraiškų teikimo ir duomenų apdorojimo sunkumų tiek nacionalinei agentūrai, tiek ir dalyviams.

Švietimo ir mokymo sektoriuose Lietuvoje mobilumo Programos šalyse (KA103) veiksmo įgyvendinimas yra pats efektyviausias. Mobilumo tarp Programos šalių ir šalių Partnerių (KA107) veiklos efektyvumas yra ženkliai mažesnis dėl sudėtingo administravimo, reikalaujančio daug personalo laiko ir pastangų. Strateginių partnerysčių (KA2) projektų įgyvendinimo efektyvumą vykdytojai vertina nevienareikšmiškai dėl padidėjusios administracinės naštos projektų koordinatoriams (ypač turintiems mažiau projektų įgyvendinimo ir koordinavimo patirties).

Supaprastintų dotacijų sistema sumažino administracinę naštą nacionalinėms agentūroms ir projektų vykdytojams visuose programos sektoriuose. Administracinė našta dar labiau palengvėtų, jeigu programos taisyklės ir paraiškų formos nesikeistų, jeigu būtų labiau pasitikima ne pirmą kartą dalyvaujančiais pareiškėjais ir reikalaujama pateikti mažiau patikimumą įrodančių dokumentų. KA2 projektų administravimą projektų vykdytojams palengvintų vienodas programos finansavimo ir administravimo taisyklių traktavimas skirtingose šalyse. Didesnis finansinis lankstumas padėtų sumažinti neatitikimus tarp reikiamų ir gaunamų lėšų ir labiau atitiktų konkrečių projektų poreikius.

Lietuvoje labai teigiamai vertinama galimybė teikti projektų paraiškas ir ataskaitas elektroniniu būdu. Dalyviams yra patogų naudotis „Mobility Tool“, o ŠMPF – Epluslink, „Dashboard“ ir kitais įrankiais. Tačiau dėl informacinių sistemų gausos, nesuderintų jungčių ir nuolatinio naujinimo IT įrankių naudojimas užima daug laiko ir yra varginantis, ypač nacionalinių agentūrų darbuotojams ir KA2 projektų koordinatoriams. Projektų vykdytojai aukštojo mokslo sektoriuje linkę abejoti „Online Linguistic Support“ įrankio poreikiu ir jo teikiama nauda. Geriausiai vartotojų poreikius atitiktų vienas integruotas IT įrankis.

Lietuvai tenkanti programos biudžeto dalis yra nepakankama poreikiui visuose sektoriuose patenkinti. Dėl aktyvios komunikacijos apie išaugsiantį programos biudžetą padidėjo konkurencija dėl programos lėšų, todėl ne visos kokybiškos paraiškos galėjo būti finansuotos. Be to, į Lietuvą atvykstančių savanorių pragyvenimui ir strateginių partnerysčių projektuose dirbantiems ekspertams nustatyti fiksuoti įkainiai Lietuvoje yra nepakankami realioms poreikiams patenkinti.

Programos tinkamumas

Programos „Erasmus+“ tikslai atitinka dalyvių iš Lietuvos poreikius ir yra suderinami su dalyvaujančių organizacijų strateginiais tikslais visose programos dengiamuose sektoriuose.

Didelis paraiškų skaičius visuose programos sektoriuose rodo, kad programa „Erasmus+“ yra populiari ir pritraukia įvairias tikslines grupes. Dėl didelės konkurencijos paramą dažniau gauna daugiau patirties ir išteklių turinčios organizacijos. Darbdaviai ir neorganizuotas jaunimas yra tos grupės, kurias pritraukti yra sunkiau nei kitas. Darbdavių įsitraukimą į programą padidinti galėtų jų poreikius labiau atitinkančios veiklos, tokios kaip 2016 m. profesinio mokymo sektoriuje įvesta nauja veikla – verslo įmonių specialistų dėstymo vizitai. Neorganizuotą jaunimą į programą pritraukti padėtų supaprastintas paraiškų teikimas ir projekto administravimas.

Programos suderinamumas ir papildomumas

Skirtingi programos veiksmi gerai papildo vienas kitą švietimo ir mokymo sektoriuje, padeda plėtoti organizacijų partnerystę, tačiau jaunimo srityje skirtingų veiklų sujungimas į vieną veiksmą sukėlė daug sumaišties. Be to, dėl išaugusios konkurencijos mažiau finansuojamuose programos sektoriuose tik nedidelė organizacijų dalis gali pasinaudoti skirtingų programos veiksmų derinimo galimybėmis.

„Erasmus+“ ir prieš tai buvusios programos yra vienintelis stabilus ir nuolat augantis tarptautinio mobilumo finansavimo šaltinis Lietuvoje. Ji taip pat yra pagrindinis finansavimo šaltinis neformaliajam jaunimo ugdymui ir savanorystės plėtrai. Švietimo ir mokymo organizacijos papildomai gali naudotis dvišalio ir regioninio bendradarbiavimo programomis, tarptautinių mokslinių tyrimų programomis ir ES struktūrinių fondų lėšomis.

Programos Europos pridėtinė vertė ir tęstinumas

Be programos finansavimo švietimo ir mokymo tarptautiškumo, tarpsektoriškumo, inovatyvumo, taip pat ir savanoriško darbo ir jaunimo pilietinio aktyvumo plėtra Lietuvoje vyktų daug lėčiau ir užsitęstų ilgiau. Kadangi pats išvykimo į užsienį faktas, susidūrimas su kitokia kultūrine ir profesine aplinka veikia kaip mokymąsi skatinanti aplinkybė, reikėtų didinti mobilumo apimtį, kad kuo daugiau tikslinių grupių, ypač bendrojo ugdymo ir suaugusiųjų švietimo sektoriuose, pasinaudotų programos teikiama mokymosi galimybėmis, ir per dalyvavimo programoje masiškumą ir tęstinumą kurtų didesnę Europos pridėtinę vertę.

Programos poreikis Lietuvoje yra didelis, o paraiškų kokybė – aukšta, todėl galima teigti, kad išaugęs biudžetas visuose sektoriuose galėtų būti efektyviai įsisavintas, ypač biudžetas, skirtas mobilumui Programos šalyse. Šiuo metu matomi iššūkiai yra sumažinti administracinę naštą mobilumo tarp Programos šalių ir šalių Partnerių ir strateginių partnerysčių projektuose ir subalansuoti dotacijų dydžius. Be to, Lietuvoje reikėtų imtis papildomų priemonių iki šiol neveikiančiai studentų paskolų garantijų sistemai įgyvendinti, į profesinio rengimo sektorių aktyviau įtraukti darbdavius ir padidinti programos prieinamumą neorganizuotam jaunimui.

Rekomendacijos dėl programos turinio

- **Išlaikyti prioritetą Europinių vertybių sklaidos ir mokymosi visą gyvenimą tikslams.** Lietuvoje vis dar vyksta kultūrinis virsmas artėjant prie Europinių vertybių, todėl kultūrinių ir vertybinių skirtumų pažinimas yra svarbus mokymosi elementas, ugdant atvirumą, toleranciją ir bendradarbiavimą. Tai ypač aktualu bendrojo ugdymo, suaugusiųjų švietimo ir jaunimo sektoriuose.
- **Išlaikyti dabartines asignavimų, skirtų pavienių asmenų judumui ir strateginiam bendradarbiavimui, proporcijas.** Tarptautinio pavienių asmenų judumo teikiama nauda individui yra akivaizdžiausia ir greičiausiai pasiekiamą, o dėl masiškumo ir tęstinumo ji persiduoda ir organizacijoms, todėl šiam veiksmui skiriamas prioritetas turėtų išlikti.
- **Didinti profesinio mokymo, bendrojo ugdymo, suaugusiųjų švietimo ir jaunimo sektoriams tenkančio finansavimo dalį.** Šie sektoriai programos lygmeniu yra mažiausiai finansuojami, tačiau mobilumo poreikis juose Lietuvoje yra didžiausias. Be to, šie sektoriai, skirtingai nei aukštasis mokslas, Lietuvoje neturi papildomų galimybių finansuoti tarptautinį mobilumą.
- **Pritaikyti jaunimo srities programos komunikavimą ir administravimą tikslinių grupių poreikiams.** Dėl sudėtingos programos struktūros jaunimo srityje, detalaus reglamentavimo ir formalios komunikacijos programos patrauklumas ir prieinamumas jauniems žmonėms yra ribotas. Todėl jaunimo srityje reikėtų supaprastinti programos administravimą ir skirti papildomų išteklių neorganizuotam jaunimui pasiekti ir įtraukti.

Rekomendacijos dėl programos įgyvendinimo ES lygmeniu

- **Supaprastinti mobilumo tarp Programos šalių ir šalių Partnerių bei strateginių partnerysčių projektų administravimą.** Šiuo metu šių veiksmų efektyvumas mažėja dėl santykinai didelės administracinės naštos. Kartą strateginių partnerysčių koordinatoriais buvusios organizacijos ateityje vengia šio vaidmens. KA 107 veiklos administravimą reikėtų supaprastinti iš esmės.
- **Peržiūrėti supaprastintų dotacijų normas tarp šalių.** Dėl mažų įkainių Lietuvos aukštojo mokslo ir profesinio mokymo įstaigoms yra sunku pritraukti specialistų iš aukštesnio pragyvenimo lygio šalių, o išvykstantys studentai ir dėstytojai šalis renkasi labiau pagal pragyvenimo galimybes nei profesinius interesus. Į Lietuvą atvykstantiems savanoriams kasmet vis sunkiau užtikrinti tinkamas sąlygas gyvenimui.
- **Suvenodinti KA2 projektuose taikomus ekspertų įkainius, nediferencijuoti jų pagal šalis.** Dėl Lietuvai taikomų mažesnių ekspertų įkainių, KA2 projektų įgyvendintojai jaučiasi diskriminuojami ir susiduria su sunkumais pritraukiant į projektą ekspertus iš aukštesnio pragyvenimo šalių.
- **Mažinti naudojamų IT įrankių skaičių ir gerinti jų sąveiką.** Didelis programos administravimui naudojamų IT įrankių skaičius bei nuolatinis jų naujinimas didina darbo krūvį nacionalinių agentūrų darbuotojams ir projektų koordinatoriams, kartu mažina jų įgyvendinimo efektyvumą.
- **Parengti strateginių partnerysčių rezultatų stebėsenos ir sklaidos įrankius.** Strateginių partnerysčių projektų vykdytojai nėra įpareigoti stebėti savo pasiektų rezultatų, todėl nėra galimybės įvertinti šių projektų teikiamos ilgalaikės naudos. Vis dar nėra galimybės nacionaliniu mastu gauti ir sisteminti informacijos apie rezultatus tų projektų, kuriuose Lietuvos organizacijos dalyvauja kaip partnerės, todėl nėra galimybės įvertinti visos programos teikiamos naudos.

Rekomendacijos dėl programos įgyvendinimo nacionaliniu lygmeniu

- **Vykdyti tarpsektorinę programos įgyvendinimo priežiūrą.** Didesnis ŠMM ir SADM bendradarbiavimas vykdant programos įgyvendinimo priežiūrą padėtų geriau spręsti tarpsektorinio bendradarbiavimo klausimus programos viduje, pavyzdžiui, siekti didesnio darbdavių įsitraukimo į švietimo ir mokymo veiklas arba aktyvesnio ikimokyklinio ugdymo įstaigų dalyvavimo.
- **Nacionaliniu lygmeniu skatinti darbdavių įsitraukimą į tarpsektorines KA2 projektų veiklas.** Profesinio mokymo įstaigos Lietuvoje teigia susiduriančios su darbdavių pasyvumu įsitraukiant į KA2 projektų veiklas. Dėl to yra sunkiau siekti su darbo rinka susijusių programos tikslų. Be politinio palaikymo organizacijos vienos nėra pajėgios motyvuoti darbdavių dalyvauti programoje arba plačiai paskleisti gerosios praktikos pavyzdžių.
- **Didinti programos žinomumą vietos savivaldos lygmeniu ir propaguoti jungtinę (konsorciūmų) veiklą bendrojo ugdymo, suaugusiųjų švietimo ir jaunimo srityse.** Jungtinė veikla labai padidina programos prieinamumą mažoms ir patirties neturinčioms organizacijoms. Be to, ji didina projekto įgyvendinimo efektyvumą ir rezultatų sklaidą, skatina tarpinstitucinį bendradarbiavimą. Vietos savivaldybių įsitraukimas stiprina politinę lyderystę. Todėl tokios veiklos nauda turėtų būti kuo plačiau komunikuojama.
- **Stiprinti projektų dalyvių gebėjimus vykdyti rezultatų stebėseną.** Rezultatų stebėseną projekto lygmeniu didina jo efektyvumą, atskleidžia tolesnio tobulėjimo galimybes ir padeda geriau komunikuoti projekto naudą, todėl reikėtų skatinti kuo daugiau projektų dalyvių ją vykdyti.
- **Labiau sieti projektų rezultatus su tikslinių grupių poreikiais.** Tikslinių grupių poreikių pažinimas yra vienas iš projekto sėkmės veiksnių, nes padeda projekto vykdytojams išsikelti konkrečius tikslus ir pasirinkti tinkamiausias priemones. Konkrečiai įvardyti tikslinių grupių poreikiai ir stebimi jų pokyčiai padeda užtikrinti, kad projektų veiklos, pvz. pedagogų kvalifikacijos kėlimas, nebūtų savitiksles.